

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดของเนื้อหาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยมีหัวข้อ ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
3. การสอนประวัติศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
4. ชุดการเรียนรู้
5. รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน
6. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
7. เจตคติต่อการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ ของโลกยุคโลกาภิวัตน์มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศรวมทั้งประเทศไทยด้วย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาของชาติ ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศเพื่อสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก

หลักสูตรการศึกษาของประเทศที่ใช้อยู่คือหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้ติดตามผล และดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรตลอดมา ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนานกว่า 10 ปี มีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ไม่สามารถส่งเสริมให้สังคมไทยก้าวไปสู่สังคมความรู้ได้ทันการณ์ในเรื่องที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดหลักสูตรจากส่วนกลางไม่สามารถสะท้อนสภาพความต้องการที่แท้จริงของสถานศึกษาและท้องถิ่น

2. การจัดหลักสูตรและการเรียนรู้คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยียังสามารถผลักดันให้ประเทศไทยเป็นผู้นำด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีในภูมิภาค จึงจำเป็นต้องปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้คนไทยมีทักษะกระบวนการ และเจตคติที่ดีทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์

3. การนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่สามารถสร้างพื้นฐานในการคิด สร้างวิธีการเรียนรู้ให้คนไทยมีทักษะในการจัดการและทักษะในการดำเนินชีวิต สามารถเผชิญปัญหาสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศยังไม่สามารถที่จะทำให้ผู้เรียนใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสาร และการค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่หลากหลายในยุคสารสนเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 กำหนดให้บุคคลมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึง และมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ประกอบกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากการจัดการสภาพแวดล้อมสังคมแห่งการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เปิดโอกาสให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวได้กำหนดให้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ และให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติดังกล่าว กำหนดให้มีการศึกษาภาคบังคับ จำนวน 9 ปี

การจัดการศึกษามุ่งเน้นความสำคัญทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุล โดยยึดหลัก ผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถ พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ให้ความสำคัญต่อความรู้เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรู้และทักษะทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และ ด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต ในสังคมอย่างมีความสุข

หลักการ เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษา ของประเทศ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
2. เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค และเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ
4. เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้
5. เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถ เทียบโอนผลการเรียนรู้ และประสบการณ์

จุดมุ่งหมาย หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนา ที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและ ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้

เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีประสิทธิภาพในการผลิต และการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ชีวีตมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทراثิยกรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม รักประเทศไทยและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

โครงสร้าง เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐาน การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษานี้ขึ้นพื้นฐานดังนี้

ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียนดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6

สาระการเรียนรู้ กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการการเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

1. ภาษาไทย
2. คณิตศาสตร์
3. วิทยาศาสตร์
4. สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. สุขศึกษาและพลศึกษา
6. ศิลปะ
7. การงานอาชีพและเทคโนโลยี
8. ภาษาต่างประเทศ

สาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มนี้ เป็นพื้นฐานสำคัญที่ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ โดยอาจ จัดเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักในการจัดการเรียน

การสอนเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด และเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาและวิกฤตของชาติ กลุ่มที่สอง ประกอบด้วย สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะ การงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ เป็นสาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างพื้นฐานความเป็นมนุษย์และสร้างศักยภาพในการคิด และการทำงานอย่างสร้างสรรค์เรื่องสิ่งแวดล้อมศึกษา หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ไว้ในสาระการเรียนรู้กลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มภาษาต่างประเทศ กำหนดให้เรียนภาษาอังกฤษทุกช่วงชั้น ส่วนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ สามารถเลือกจัดการเรียนรู้ได้ตามความเหมาะสมหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มไว้เฉพาะส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มขึ้นได้ให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

มาตรฐานการเรียนรู้ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ที่เป็นข้อกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อใช้เป็นจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดเป็น 2 ลักษณะ คือ มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

เวลาเรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 - 1,000 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 - 5 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 มีเวลาเรียนประมาณปีละ 1,000 - 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 5 - 6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 มีเวลาเรียนปีละไม่น้อยกว่า 1,200 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ช่วงชั้น	ประถมศึกษา		มัธยมศึกษา	
	ช่วงชั้นที่ 1	ช่วงชั้นที่ 2	ช่วงชั้นที่ 3	ช่วงชั้นที่ 4
	(ป. 1-3)	(ป. 4-6)	(ม. 1-3)	(ม. 4-6)
	← การศึกษาภาคบังคับ →			
	← การศึกษาขั้นพื้นฐาน →			
กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม				
ภาษาไทย	●	●	●	●
คณิตศาสตร์	●	●	●	●
วิทยาศาสตร์	●	●	●	●
สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	●	●	●	●
สุขศึกษาและพลศึกษา	■	■	■	■
ศิลปะ	■	■	■	■
งานอาชีพและเทคโนโลยี	■	■	■	■
ภาษาต่างประเทศ	■	■	■	■
กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	▲	▲	▲	▲
เวลาเรียน	ประมาณ ปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง	ประมาณ ปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง	ประมาณ ปีละ 800- 1,200 ชั่วโมง	ประมาณ ปีละ 800- 1,000 ชั่วโมง

หมายเหตุ

- สาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาต้องใช้เป็นหลักเพื่อสร้างพื้นฐานการคิด การเรียนรู้และแก้ปัญหา
- สาระการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ และศักยภาพพื้นฐานในการคิด และการทำงาน
- ▲ กิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้จากสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และการพัฒนาตนตามศักยภาพ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจจัดเวลาเรียนและกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้ตามสภาพกลุ่มเป้าหมาย
สำหรับการศึกษานอกระบบ สามารถจัดเวลาเรียนและช่วงชั้นได้ตามระดับการศึกษา

การจัดหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหลักสูตรที่กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาผู้เรียนตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 สำหรับผู้เรียนทุกคน ทุกกลุ่มเป้าหมายสามารถปรับใช้ได้กับการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย

สถานศึกษาต้องจัดสาระการเรียนรู้ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มในทุกชั้น ให้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้และระดับพัฒนาการของผู้เรียนในส่วนของช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 เป็นช่วงชั้นสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสำรวจความสามารถ ความถนัด ความสนใจของตนเอง และพัฒนาบุคลิกภาพส่วนตน พัฒนาความสามารถ ทักษะพื้นฐาน ด้านการเรียนรู้ และทักษะในการดำเนินชีวิต ให้มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิดความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม สามารถสร้างเสริมสุขภาพส่วนตนและชุมชน มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545, หน้า 1 - 10)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ความสำคัญ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องเรียนตลอด 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ประกอบมาจากหลายแขนงวิชา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่าง ๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมเข้าด้วยกัน ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ออกแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพการเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียน โดยมีเป้าหมายของการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี ซึ่งถือเป็นความรับผิดชอบของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

วิสัยทัศน์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มดังนี้

1. เป็นศาสตร์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบ
2. ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูลความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้งท้าทาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

คุณภาพผู้เรียน กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะกระบวนการ มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ รวมทั้งได้แสดงบทบาทและความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสภาพแวดล้อม

การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน ช่วงชั้นที่ 3 (จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3)

1. ได้เรียนรู้และศึกษาเกี่ยวกับความเป็นไปของโลก โดยการศึกษาประเทศไทยเปรียบเทียบกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ในโลก เพื่อพัฒนาแนวคิดเรื่องการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข
 2. ได้เรียนรู้ และพัฒนาให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการเป็นนักคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 3. ได้รับการพัฒนาแนวคิดและขยายประสบการณ์เปรียบเทียบระหว่างประเทศไทยกับประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก ได้แก่ เอเชีย ออสเตรเลีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ อเมริกาใต้ ในด้านศาสนา คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม การเมือง การปกครอง ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์
 4. ได้รับการพัฒนาแนวคิด และความสามารถในการวิเคราะห์เหตุการณ์ในอนาคต สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และวางแผนการดำเนินงานได้อย่างเหมาะสม
- สาระการเรียนรู้ สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ประกอบด้วย
- สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม
 - สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม
 - สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์
 - สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์
 - สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระที่ 1 ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ปรัชญา ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ที่มุ่งศึกษามาตรฐานความประพฤติของพลเมือง และการยกระดับภาวะทางจิต ซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะเกี่ยวกับจริยธรรม คุณธรรมที่ว่าด้วยหลักความประพฤติของคนดีและอุดมคติตามแนวความเชื่อของศาสนาที่ตนนับถือ

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และ ประสบการณ์เกี่ยวกับหลักจริยธรรม คุณธรรมในการควบคุมความประพฤติ สามารถนำความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาทางศาสนาเป็นแนวทางให้ผู้เรียนมีอุดมคติในการดำเนินชีวิตและ ปฏิบัติตามหลักธรรมทางศาสนา เพื่อพัฒนาตนให้เป็นคนดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมและ สิ่งแวดล้อม ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นขอบข่ายสาระหลักที่มีแนวความคิดรวบยอดเกี่ยวข้องกับ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา รัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ โดยศึกษาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ ในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีวัฒนธรรม มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเป็นกลุ่ม ศึกษาสถาบัน ทางสังคม การจัดระเบียบทางสังคม มุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อระบบการเมืองการปกครองโดยเฉพาะ บทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของประเทศในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นประมุข ศึกษาการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินของไทย และหลักกฎหมายที่สำคัญ องค์ประกอบของกระบวนการยุติธรรมด้วยความคิดรวบยอดเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิต ได้อย่างมีคุณภาพ

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม ชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงและแตกต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในฐานะเป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้ง สามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นในโลก เพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน

นอกจากนี้ผู้เรียนสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจะต้องเรียนรู้ และแสวงหา ประสบการณ์ทางด้านระบบการเมือง การปกครองของประเทศต่าง ๆ ในโลกโดยเฉพาะระบบ การเมือง การปกครองของประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งต้องเรียนรู้และเข้าใจรัฐธรรมนูญ อันเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศ ระบบการปกครองท้องถิ่น และกฎหมายสำคัญ ที่เกี่ยวข้องในชีวิตของคนไทย เพื่อจะได้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีในวิถีทางประชาธิปไตย และ มีส่วนร่วมต่อสังคมอย่างมีเหตุมีผล

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และสิ่งแวดล้อมศึกษา ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่ามนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการ และความจำเป็นที่ไม่จำกัด ในขณะที่ต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมท่ามกลางทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแจกจ่าย และการบริโภคสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพทั้งในระดับประเทศ และระดับโลก ตลอดจนบทบาทของเทคโนโลยีที่มีต่อการตัดสินใจทางเศรษฐกิจ มีความสามารถที่จะฉลาดเลือก ประเมิน คัดพิจารณาผลที่เกิดจากทางเลือกและตัดสินใจอย่างมี วิจารณ์ญาณ

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ปรัชญา มานุษยวิทยา สังคมวิทยา และ โบราณคดี ที่มุ่งให้ความเข้าใจว่าวิวัฒนาการการดำเนินชีวิตของมนุษยชาตินั้น มีการสั่งสมมาตามกาลเวลาอย่างต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย การศึกษาเรื่องราวในอดีตทำให้เกิดการเรียนรู้ว่า มนุษย์ในอดีตเผชิญปัญหาต่าง ๆ ในขณะที่ดำรงชีวิตอยู่อย่างไร มีวิธีการ จัดการกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่ประสบความสำเร็จและความผิดพลาดอย่างไร เหตุการณ์และ การกระทำในอดีตมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในเวลาต่อมาอย่างไร อันจะเป็นการสร้าง ประสบการณ์ และทางเลือกในการดำรงชีวิตแก่คนรุ่นหลังต่อไป

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมจึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวกับความเป็นมาของตนเอง ของสังคม และของประเทศชาติว่ามีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง และเปลี่ยนแปลงมาสู่ปัจจุบันอย่างไร มีความสามารถในการตีความและอธิบายนัยสำคัญของ เหตุการณ์ ปัญหา และแบบแผนการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เชิงประวัติศาสตร์ของประเทศ และ สังคมอื่นจากอดีตมาทำความเข้าใจปัจจุบัน และที่จะเปลี่ยนแปลงในอนาคต

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

สาระหลักนี้เป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมศึกษา ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยา ที่มุ่งให้ความเข้าใจในเรื่องมิติสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์กับ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในโลก ความสัมพันธ์ต่อกันและกัน และต่อการดำรงชีวิต ของมนุษย์

สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และ ประสบการณ์ในการศึกษาความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมในเชิงมิติสัมพันธ์ ทั้งใน

ส่วนของประเทศไทยกับโลกที่เราอาศัยอยู่ มีความสามารถที่จะอธิบายลักษณะตำแหน่งแหล่งที่แบบแผน และกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปรากฏการณ์ของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม อธิวเคราะห์ และตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อสังคม คุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ของชาติและผลกระทบที่มีต่อโลก

องค์ความรู้ทั้ง 5 สารนี้จะต้องจัดให้ผู้เรียนเรียนรู้ครบทุกสาระในทุกปีตลอด 12 ปีของการศึกษาขั้นพื้นฐาน การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ควรเป็นดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

เรื่องราวของตัวผู้เรียน ครอบครัว โรงเรียน เพื่อนบ้าน และชุมชนที่อยู่อาศัย เชื่อมโยงกับสังคมอื่นทั้งในประเทศไทยและในโลก

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

เรื่องราวของจังหวัด และภาค ที่ผู้เรียนอาศัยอยู่ในประเทศไทย และภูมิภาคใกล้เคียงในโลก

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

เรื่องราวของประเทศไทย และภูมิภาคต่าง ๆ ในโลกตะวันออก และโลกตะวันตก ได้แก่ เอเชีย โอเชียเนีย แอฟริกา ยุโรป อเมริกาเหนือ และอเมริกาใต้

ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6

ประวัติศาสตร์ไทย ประวัติศาสตร์โลก ภูมิศาสตร์ประเทศไทย ภูมิศาสตร์โลก การเมืองการปกครองของไทย เศรษฐกิจประเทศไทย ศาสนา และจริยธรรม โดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์ในสังคมโลก

อย่างไรก็ตาม การจัดสาระการเรียนรู้แกนรวมทั้ง 4 ช่วงชั้นนี้ สามารถยืดหยุ่นได้ในระดับประถมศึกษาปีที่ 1-6 และในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6

มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์

มาตรฐาน ส 4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

วิสัยทัศน์

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มดังนี้

1. เป็นศาสตราจารย์บูรณาการที่มุ่งให้เยาวชนเป็นผู้มีการศึกษาพร้อมที่จะเป็นผู้นำ เป็นผู้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองที่ดี มีความรับผิดชอบโดย

1.1 นำความรู้จากอดีตมาสร้างความเข้าใจในมรดกทางวัฒนธรรมของประเทศ เพื่อการตัดสินใจในการเป็นพลเมืองดี

1.2 นำความรู้เกี่ยวกับโลกของเรามาสร้างความเข้าใจในกระบวนการก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของมนุษย์ เพื่อการตัดสินใจในการดำรงชีวิตในสังคม

1.3 นำความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมาตัดสินใจเกี่ยวกับการปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น และประเทศชาติของตน

1.4 นำความรู้เรื่องการผลิต การแจกจ่าย การบริโภคสินค้า และบริการมาตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด เพื่อการดำรงชีวิต เพื่อการประกอบอาชีพ และการอยู่ในสังคม

1.5 นำความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของจริยธรรม ศาสนา มาตัดสินใจในการประพฤติปฏิบัติตนและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

1.6 นำวิธีการทางสังคมศาสตร์มาค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสังคม และกำหนดแนวทางประพฤติปฏิบัติที่สร้างสรรค์ต่อส่วนรวม

เยาวชนจำเป็นต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจสังคมโลกที่ซับซ้อน สามารถปกครองดูแลตนเอง และเอาใจใส่ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อมของโลกได้ ดังนั้นตลอดระยะเวลาของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรแสดงให้เห็นว่าผู้เรียน กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้ใช้ความรู้ที่มีความหมายเพื่อการตัดสินใจ การสำรวจ สอบสวน การสืบค้น การสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ และนำพาตนเองและผู้อื่นเชื่อมโยงความรู้ที่เรียนรู้โลกแห่งความเป็นจริงในชีวิตได้

2. ได้บูรณาการสรรพความรู้ กระบวนการและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อการเรียนรู้ตามเป้าหมายของท้องถิ่นและประเทศชาติ การเรียนการสอนต้องใช้ข้อมูล ความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ประเทศชาติ และระดับโลกเชื่อมโยงเข้าด้วยกัน

3. ผู้เรียนอภิปรายประเด็นปัญหาร่วมสมัยร่วมกับเพื่อนและผู้ใหญ่ สามารถแสดงจุดยืนในค่านิยม จริยธรรมของตนอย่างเปิดเผยและจริงใจ ขณะเดียวกันก็รับฟังเหตุผลของผู้อื่นที่แตกต่างจากตนอย่างตั้งใจ

4. การเรียนการสอนเป็นบรรยากาศของการส่งเสริมการคิดขั้นสูงในประเด็นหัวข้อที่ลึกซึ้ง ทำทนาย ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมาย ได้รับการประเมินที่เน้นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ทุกมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีการจัดเตรียมโครงการที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเป็นจริงของสังคมที่ให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต

การสอนประวัติศาสตร์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ความหมายของประวัติศาสตร์

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของประวัติศาสตร์ ไว้ดังนี้

แถมสุข นุ่มนนท์ (ม.ป.ป., หน้า 1) ให้ความหมายว่า ประวัติศาสตร์ หมายถึง การได้
 สวมเข้าไปให้รู้ถึงความจริงถึงทุกสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำ ได้คิด ได้หวัง และได้รู้สึก กระนั้น ประวัติศาสตร์
 จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมมนุษย์ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความคิดที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม
 ต่าง ๆ ในสังคม และสภาพเหตุการณ์ที่ส่งเสริมหรือขัดขวางวิวัฒนาการของสังคม หรือกล่าว
 อีกนัยหนึ่งวิชาประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของสังคมมนุษย์ทุกแง่มุม

คาร์ (Carr, 1982 อ้างถึงใน สิริวรรณ ศรีพหล, 2529, หน้า 24) ให้ความหมายว่า
 ประวัติศาสตร์ หมายถึง เรื่องราวอันต่อเนื่องของการโต้ตอบกันระหว่างประวัติศาสตร์และ
 ข้อเท็จจริง เป็นการถกเถียงระหว่างปัจจุบันกับอดีตที่ไม่มีสิ้นสุด

คอลลิงวูด (Collingwood, 1982, p. 20) อธิบายคำว่า “ประวัติศาสตร์” ว่า หมายถึง
 วิธีการวิจัย หรือการได้ส่วน โดยมีจุดมุ่งหมายจะศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษยชาติที่เกิดขึ้น
 ในอดีต

จากความหมายของประวัติศาสตร์ที่นักวิชาการได้ให้ไว้ สรุปได้ว่าประวัติศาสตร์
 มีความหมาย 2 ประการ ดังนี้

1. ประสบการณ์ทั้งหมดในอดีตของมนุษย์
2. เรื่องราวในอดีตที่ได้เรียบเรียงขึ้นใหม่โดยอาศัยกระบวนการรวบรวม สืบสวน

สอบสวน วิเคราะห์ และตีความจากหลักฐานทั้งปวงที่ปรากฏโดยนักประวัติศาสตร์

ความสำคัญและประโยชน์ของประวัติศาสตร์

ประวัติศาสตร์เปรียบเหมือนแหล่งวิทยาการความรู้อันสำคัญที่มนุษย์ในอดีตได้
 สร้างสรรค์ไว้ และมนุษย์รุ่นต่อมาได้สืบแสวงหา รวบรวมจัดเก็บไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาเล่าเรียน
 อันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและพัฒนาชีวิตไปสู่อนาคตที่ดี ประวัติศาสตร์จึงเป็นวิชาที่มี
 ประโยชน์และสำคัญยิ่งต่อผู้เรียน ประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนประวัติศาสตร์มีหลายประการ
 ดังที่ เฉลิม มลิล (2523, หน้า 9) กล่าวไว้ ดังนี้

1. การเรียนรู้เรื่องราวประวัติศาสตร์เท่ากับเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจ
 ความจริง
2. เป็นวิถีทางก่อกำเนิดและพัฒนาสติปัญญา เพราะการศึกษาและค้นคว้าใน
 ทางประวัติศาสตร์ต้องอาศัยบุคคลที่มีคุณสมบัติหลายประการ เช่น ความมีเหตุผล ความยุติธรรม
 ความวิริยะอุตสาหะ ช่างสังเกต มีระเบียบ รอบรู้และเฉลียวฉลาด เป็นต้น

3. ทำให้ผู้ศึกษาเป็นคนเฉลียวฉลาด มีไหวพริบ ทันคนทันเหตุการณ์
4. เป็นพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ในแขนงต่าง ๆ เช่น สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และรัฐศาสตร์ได้เป็นอย่างดี

5. สามารถสนองความต้องการและความอยากรู้อยากเห็น
6. ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความสนุกสนาน เพลิดเพลินกับประวัติศาสตร์
7. ความรู้และแบบอย่างในประวัติศาสตร์เป็นประสบการณ์สำหรับผู้ศึกษาที่จะเป็นแนวทางในการกล้าเผชิญกับความเป็นจริงในชีวิต
8. ประวัติศาสตร์สอนให้ผู้ศึกษาเป็นคนรักความจริง มีคุณธรรมและหลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ

9. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกการสร้างความคิดรวบยอด อันเป็นแก่นแท้ของความรู้
10. เป็นรากฐานนำไปสู่การฝึกให้มีนิสัย ทักษะที่ดี ค่านิยมที่ดีและถูกต้องในชีวิต เช่น การเป็นผู้มีมนุษยธรรม มีเหตุผล รู้จักเสียสละ และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์ ชอบใฝ่หาความรู้ใฝ่ตน มีวิจารณ์ญาณ กล้าวิจารณ์ในแนวทางริเริ่มและสร้างสรรค์ กล้าแสดงออกในทางที่ถูกต้องและมีเหตุผล ตลอดจนเป็นผู้มีระเบียบวินัยรอบคอบและรู้จักขั้นตอนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

จุดมุ่งหมายของการสอนประวัติศาสตร์

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของประวัติศาสตร์ไว้ ดังนี้

เจลิม มลิตา (2525, หน้า 31 - 32) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์สรุปได้ ดังนี้

1. ให้รู้จักและเข้าใจเหตุผลหน้าที่ที่ตนพึงมีต่อชาติ
2. ให้มีความรู้ความเข้าใจในปรัชญา แนวความคิดต่าง ๆ เห็นคุณค่าและความสำคัญของประวัติศาสตร์
3. ให้มีความรู้ความเข้าใจและมีมโนทัศน์เกี่ยวกับโครงสร้างของหลักสูตรและแบบเรียน ตลอดจนมีความสามารถเชิงวิเคราะห์ พัฒนาหลักสูตรและแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ได้
4. ให้มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในเชิงวิเคราะห์ สามารถประยุกต์หลักเกณฑ์ มโนทัศน์ไปใช้เป็นแนวทางในการจัดเนื้อหาและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความคิด สติปัญญาได้อย่างเหมาะสม
5. ให้มีความรู้ความเข้าใจสภาพการเรียนการสอนประวัติศาสตร์และปัญหาที่เกิดขึ้นในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สามารถวิเคราะห์ลักษณะสภาพการเรียนการสอนที่ดีและที่บกพร่อง รวมทั้งมีความสามารถที่จะปรับตัวแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นได้

6. ให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์จิตวิทยาบางประการที่เกี่ยวกับการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น ตลอดจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ให้ได้ผลดีได้

7. ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถเลือกใช้วิธีการวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) และหรือวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) เป็นแม่บทในการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. ให้มีทักษะในการเลือกการใช้เทคนิคและกลวิธีการสอนแบบต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา รวมทั้งสภาพการเรียนการสอนและองค์ประกอบในการเรียนรู้ที่ดีตามหลักวิชา

9. ให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถวางแผนเตรียมการก่อนสอนโดยการจัดทำโครงการสอนและบันทึกการสอนได้เป็นอย่างดี

10. ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะในการเลือกและใช้สื่อการสอนได้อย่างเหมาะสม

11. ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถในการควบคุมชั้นเรียน การแก้ปัญหาอย่างสมเหตุสมผล และสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่ดี ตลอดจนมีบุคลิกภาพที่ดี และมีคุณธรรม

12. ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถสังเกตการณ์สอนอย่างมีระบบได้

13. ให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถจัดกิจกรรมสอดแทรกและผสมผสานกระบวนการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม

14. ให้มีความรู้ความเข้าใจ มีความสามารถที่จะติดตามผลและประเมินผลงานการเรียนการสอนได้

15. ให้มีทักษะและสามารถประยุกต์สิ่งที่ได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ทั้งหมด แสดงออกโดยการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจอย่างมีระบบ มีความเข้าใจและสามารถปรับปรุงเสริมสร้างพฤติกรรมการสอนของตนให้ดีขึ้นภายหลังจากได้การนิเทศแล้ว

สิริวรรณ ศรีพหล (2529, หน้า 1191 - 1192) กล่าวว่า เมื่อประวัติศาสตร์มีคุณค่าการสอนประวัติศาสตร์จึงมีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

1. เพื่อเน้นความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติและความรู้สึกผูกพันกับชาติของตน

2. เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจประเทศอื่น ๆ ได้ดีขึ้น เข้าใจปัญหาและเข้าใจเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศ

3. เพื่อมุ่งพัฒนาและฝึกฝนทักษะในการคิดอย่างมีเหตุผล

สุนนทิพย์ บุญสมบัติ (2529, หน้า 26) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการสอนประวัติศาสตร์ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคม และปัญหาต่างๆ ที่สังคมประสบอยู่
 2. ช่วยพัฒนาทักษะการสืบสวนสอบสวนและสร้างข้อสรุปทางประวัติศาสตร์
 3. ช่วยสร้างทัศนคติที่ดีและถูกต้องอันนำไปสู่การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของสังคม
- การสอนประวัติศาสตร์ การจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้แนวทางไว้ ดังนี้

สันต์ ธรรมบำรุง (2522, หน้า 195) ได้กล่าวถึงการสอนประวัติศาสตร์ไว้ว่า

1. สอนตามลำดับเหตุการณ์ เป็นการเรียนจากอดีตมาหาปัจจุบัน เช่น เรียนประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยก่อนสมัยอยุธยา สมัยอยุธยา ก่อนสมัยธนบุรี เป็นต้น
2. สอนทวนประวัติศาสตร์ วิธีสอนแบบนี้ตรงข้ามกับวิธีที่ 1 คือ การสอนนี้ยึดถือหลักทฤษฎีการสอนตามหลักจิตวิทยา การสอนจะต้องเริ่มต้นจากสิ่งที่ใกล้ตัวออกไปหาสิ่งไกลตัวผู้เรียน การสอนประวัติศาสตร์โดยวิธีนี้จึงควรเน้นจากข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน แล้วย้อนกลับไปเรียนเรื่องราวในอดีต
3. สอนโดยยึดวีรบุรุษเป็นหลัก การสอนประวัติศาสตร์วิธีนี้ยึดบุคคลเป็นหลัก ในการสอน วิธีการเช่นนี้นักประวัติศาสตร์ไทยใช้มาหลายร้อยปี คือ ใช้ในการเรียนจากพระราชพงสาวดาร เพราะพระราชพงสาวดารคือพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์แต่ละพระองค์อย่างละเอียด ซึ่งย่อมารวบรวมถึงเหตุการณ์บ้านเมืองในสมัยพระองค์ไว้ทั้งหมด
4. การสอน โดยยึดวันสำคัญเป็นหลัก การสอนวันสำคัญควรจะสอนก่อนวันนั้น โดยผู้สอนจะต้องเตรียมโครงการสอนไว้ล่วงหน้า ในรอบปีการศึกษานี้มีวันหยุดและวันสำคัญอะไรบ้าง ตรงกับวันที่เท่าใด แล้วจึงกำหนดเรื่องที่จะสอนให้เหมาะสมกับเหตุการณ์นั้น วันสำคัญในประวัติศาสตร์ที่ควรนำมาสอนมีหลายวันด้วยกัน เช่น วันปิยมหาราช วันจักรี วันมหาธีรราชเจ้า วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เป็นต้น

นาตยา ภัทรแสงไทย (2525, หน้า 167 - 168) เฉลิม มลิตา (2523, หน้า 126 - 127) และสันต์ ธรรมบำรุง (2522, หน้า 196) ได้กล่าวถึงหลักการทั่วไปของการสอนประวัติศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

1. ยึดหลักการผู้เรียนเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ส่วนผู้สอน สภาพการณ์ทางการเรียนการสอน ได้แก่ สถานที่ หลักสูตร วิธีและเทคนิคการสอน สื่อ เป็นเพียงสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ประสบการณ์อย่างดีที่สุด
2. ผู้สอนควรใช้วิธีและเทคนิคการสอนหลาย ๆ รูปแบบ เพื่อสร้างความสนใจผู้เรียนไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายและท้อแท้กับการทำกิจกรรมการเรียนการสอน
3. สอนให้ตรงตามจุดหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์ของวิชา
4. สอนให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ เข้าใจและมีส่วนร่วมในการฝึกทักษะในด้านการพูด แสดงความคิดเห็น โดยใช้เหตุผลของตนเอง เช่น การตั้งปัญหา การอภิปรายมากกว่าการให้ท่องจำ
5. ไม่ควรเน้นปีศักราชหรือตัวเลขต่าง ๆ เป็นเรื่องสำคัญ นอกจากเหตุการณ์ที่มีความสำคัญจริง ๆ เช่น พ.ศ. 2310 เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 พ.ศ. 2325 สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น
6. การสอนให้รักชาติเป็นสิ่งที่ดี แต่ควรสอนให้ตรงกับความเป็นจริงและมุ่งแสวงหาความจริง
7. ประวัติศาสตร์เป็นเรื่องต่อเนื่องไม่มีการหยุดเป็นตอน การสอนแบบตัดตอนอาจทำให้ผิดความจริงได้
8. พยายามโยงอดีตให้สัมพันธ์กับปัจจุบัน เปรียบเทียบสิ่งในอดีตกับสิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันเสมอ เช่น นโยบายทางการเมืองการปกครองในอดีตกับปัจจุบัน ระบบสังคมไทยในอดีตกับปัจจุบัน เป็นต้น
9. ใช้แหล่งความรู้ในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เช่น พิพิธภัณฑ์ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ผู้รู้ในท้องถิ่น เป็นต้น
10. มีเกร็ดประวัติศาสตร์เล่าแทรกเพื่อก่อให้เกิดความสนุกสนาน
11. ตั้งปัญหาเพื่อให้ผู้เรียนฝึกคิด เช่น มีหลักฐานแสดงชัดเจนว่าถิ่นเดิมของไทยอยู่บริเวณประเทศไทยจริงหรือไม่ เป็นต้น
12. แนะนำให้ผู้เรียนได้รู้จักเลือกหนังสือประวัติศาสตร์จากคุณสมบัติของผู้แต่ง หลักฐานที่ใช้ประกอบ การใช้วิจารณ์ญาณหรือการแสดงความคิดเห็นของผู้เขียน การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ได้ทำไว้ ซึ่งส่วนใหญ่ ได้แก่ หลักฐานชั้นรอง ผู้สอนและผู้เรียนจำเป็นต้องตรวจสอบความลำเอียง ความผิดพลาดและความคลาดเคลื่อนในข้อเท็จจริง ดังนั้นผู้สอนควรให้ผู้เรียนมีการตรวจสอบและประเมินคุณภาพของแหล่งความรู้ทางประวัติศาสตร์ว่ามีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือเพียงใด หากมีข้อขัดแย้งในหนังสือแต่ละเรื่อง ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อหาข้อสรุป

13. ใช้สื่อประกอบการสอน เช่น แผนที่ประวัติศาสตร์ สไลด์ วิดิทัศน์ ซีดีรอม ภาพยนตร์ รูปภาพ ของจริง เช่น เงินพดด้วง ถ้วยชามสังคโลก อาวุธโบราณ เป็นต้น
14. ฝึกฝนมโนทัศน์เรื่องเวลา (Time Concept) ด้วยการทำเส้นแสดงเวลาตามเนื้อหาที่เรียน การใช้เส้นเวลาจะทำให้ผู้เรียนเกิดมโนทัศน์เวลาได้ง่ายขึ้น สามารถเห็นภาพพจน์ ลำดับเหตุการณ์และความต่อเนื่องในประวัติศาสตร์ได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนจำเหตุการณ์ได้อย่างแม่นยำ
15. ฝึกให้ผู้เรียนมีมโนทัศน์ในเรื่องสถานที่ว่าอะไร อยู่ที่ไหน ให้ผู้เรียนชี้ที่ตั้ง ที่เกิด เหตุการณ์นั้น ๆ จากแผนที่ได้ และให้ผู้เรียนทำแผนที่ประกอบ
16. สอนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เป็นต้น
17. ควรให้ผู้เรียนได้รู้เนื้อหาที่เรียนมีบุคคลใดเกี่ยวข้องกับบ้าง ในลักษณะใด ผลงานสำคัญของบุคคลนั้นมีสิ่งใดที่ผู้เรียนควรยึดเป็นแนวปฏิบัติและคุณความดีอะไรที่ผู้เรียนควรยึดเป็นแบบอย่างได้
18. ควรให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในคำศัพท์ทางประวัติศาสตร์ การอธิบาย คำศัพท์ทางประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นคำที่มีความเป็นมา การอธิบายจะต้องกล่าวย้อนความเดิมเพื่อประกอบความเข้าใจ และถ้าบางคำไม่มีในพจนานุกรม เพราะฉะนั้นการรู้คำศัพท์ทางประวัติศาสตร์ทำให้ผู้เรียนเข้าใจได้ดียิ่งขึ้น โดยผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนไปค้นคว้า เช่น สงครามเย็น ขบวนการปลดปล่อยปาเลสไตน์ เป็นต้น
19. ฝึกให้ผู้เรียนรู้จักสรุปความคิดทั้งหมดโดยย่อ เช่น เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร มีความเป็นมาอย่างไร เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจและประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ รวมทั้งได้ฝึกฝนทักษะการคิดและพัฒนาเจตคติที่ถูกต้อง กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์มีหลายประเภท แต่ละประเภทมีกิจกรรมที่น่าสนใจ ผู้สอนสังเกตศึกษาสามารถนำมาจัดให้ผู้เรียนปฏิบัติได้ กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจมี ดังนี้

1. กิจกรรมการอ่านประวัติศาสตร์ เป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ นอกเหนือจากการอธิบายของผู้สอน หนังสือที่ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนอ่านได้แก่ หนังสือเชิงประวัติศาสตร์ สารคดี บทความทางวิชาการ เรื่องสั้น นวนิยายอิงประวัติศาสตร์

ชีวประวัติ จดหมายเหตุ พงศาวดาร นิทานพื้นบ้าน ตำนาน เอกสารทางราชการ กวีนิพนธ์ และสารานุกรม เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางในการจัดกิจกรรมการอ่าน ดังนี้

1.1 ผู้สอนมอบหมายงานพิเศษให้ผู้เรียนได้อ่านหนังสือ โดยกำหนดเรื่องที่อ่าน และระยะเวลาในการอ่าน

1.2 ผู้สอนแนะนำประเภทของหนังสือแล้วให้ผู้เรียนเลือกหนังสือที่สนใจอ่าน

1.3 ผู้สอนให้ผู้เรียนสรุปสาระสำคัญของหนังสือ โดยเขียนรายงานประกอบหรือสรุปเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนั้นให้เพื่อนฟัง หรือนำมาอภิปรายแลกเปลี่ยนในกลุ่มเพื่อนที่อ่านหนังสือเล่มนั้น

1.4 ผู้สอนอาจกำหนดรางวัลเกี่ยวกับการเรียนประวัติศาสตร์ โดยมอบหมายหนังสือเกี่ยวกับวิชาประวัติศาสตร์ไว้ในโอกาสอันควร เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักอ่านและสะสมหนังสือประวัติศาสตร์

1.5 จัดตั้งชุมนุมนักอ่าน เพื่อพบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นแลกเปลี่ยนหนังสือกัน

2. กิจกรรมชุมนุมประวัติศาสตร์โรงเรียน การจัดตั้งชุมนุมประวัติศาสตร์ช่วยให้ผู้เรียนที่มีความสนใจประวัติศาสตร์มีความรู้กว้างขวาง และมีประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์มากยิ่งขึ้น ซึ่งมีแนวทางในการจัดตั้งชุมนุมประวัติศาสตร์ ดังนี้

2.1 เรียนที่มีความสนใจเป็นผู้เรียกร้องให้มีการจัดตั้งชุมนุม

2.2 ผู้ที่เป็นสมาชิกต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจจริง

2.3 สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นเพียงผู้ฟัง

หรือผู้ดู

2.4 ไม่ถือเป็นการเพิ่มชั่วโมงวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ขึ้นจากการเรียนในชั้นเรียน

2.5 การประชุมไม่บ่อยจนเกินไป ควรจัดขึ้นตามความจำเป็น

2.6 ผู้สอนอาจจัดให้มีชุมนุม 2 ระดับ คือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

2.7 ควรส่งเสริมกิจกรรมที่สร้างสรรค์

2.8 ควรกำหนดกิจกรรมล่วงหน้า เช่น

ภาคเรียนที่ 1

เดือนพฤษภาคม ได้วาทีญาติ “ปัจจุบันสำคัญกว่าอดีต”

เดือนกรกฎาคม เชิญวิทยากรให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

เดือนกันยายน เยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีภายในจังหวัด

ภาคเรียนที่ 2

เดือนพฤศจิกายน เยี่ยมชมศูนย์วัฒนธรรม

เดือนมกราคม จัดฉายภาพยนตร์เรื่อง สุริโยทัย

เดือนกุมภาพันธ์ พบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

นอกจากนี้ชุมชนประวัติศาสตร์ยังสามารถจัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้อีก เช่น การแสดงละครอิงประวัติศาสตร์ การจัดนิทรรศการ การจัดรายการทางวิทยุ เป็นต้น

3. กิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ การนำผู้เรียนไปศึกษาประวัติศาสตร์นอกสถานที่ เป็นกิจกรรมที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าใจอย่างถูกต้องว่าเหตุการณ์ในอดีตเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง และมีหลักฐานปรากฏอยู่ ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้และสนใจที่จะเรียนมากขึ้น ผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาแหล่งความรู้ในท้องถิ่น เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัด พิพิธภัณฑ์ แหล่งโบราณคดี และในกรณีที่มีความจำเป็นต้องนำผู้เรียนออกไปศึกษานอกท้องถิ่น เช่น ในพื้นที่ของจังหวัดสุโขทัย พระนครศรีอยุธยา หรือกรุงเทพมหานคร ผู้สอนควรจัดทำในโครงการของหมวดวิชา และประสานงานกับทางโรงเรียน โดยอาจนำผู้เรียนไปในช่วงวันหยุดราชการหรือวันปิดภาคเรียน การนำผู้เรียนออกไปทัศนศึกษานอกสถานที่จะมีประโยชน์และมีคุณค่าอย่างแท้จริงเมื่อผู้สอนได้วางแผน มีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนและสอดคล้องกับบทเรียนที่เรียนไปแล้ว นอกจากนี้จะต้องคำนึงถึงกิจกรรมที่แทรกระหว่างการไปทัศนศึกษา รวมทั้งการสรุปผล ประเมินผล ภายหลังจากการไปทัศนศึกษานอกสถานที่แล้ว

4. กิจกรรมการจัดนิทรรศการ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างหนึ่งที่จะช่วยสรุปผลการเรียนการสอนในชั้นเรียนและขยายประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ให้มากขึ้น ในการจัดนิทรรศการผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและทำงานอย่างเต็มที่ ผู้สอนไม่ควรดำเนินการทำงานเสียทั้งหมด ซึ่ง เกลิม มลิตา (2523, หน้า 218) กล่าวว่า การจัดนิทรรศการในโรงเรียนสามารถทำได้ 2 กรณี คือ

4.1 จัดเป็นประจำ อาจจัดเรื่องราวที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนจะใช้ประโยชน์ได้เสมอ โดยเปลี่ยนทุกสัปดาห์หรือระยะเวลาอื่น ๆ ตามสะดวก และสามารถทำเป็นหัวข้อในลักษณะต่อไปนี้

- ก. ท่านทราบหรือไม่ว่า
- ข. สิ่งที่น่าสนใจในประวัติศาสตร์
- ค. วันนี้เมื่อ....ปีก่อน

การจัดเป็นประจํานี้จะจัดทำได้สะดวก หากโรงเรียนมีห้องประวัติศาสตร์หรือ
มีสถานที่เฉพาะ เช่น ห้องโถงในอาคารเรียน โดยผู้สอนมอบหมายให้เป็นงานของผู้เรียน

4.2 จัดเนื่องในบางโอกาส เช่น

- ก. วันที่สำคัญของไทย เช่น วันปืยมหาราช วันจักรี เป็นต้น
- ข. วันฉลองเอกราชของประเทศเพื่อนบ้าน
- ค. วันปฏิวัติ
- ง. วันที่ระลึกที่สำคัญในประวัติศาสตร์ต่างประเทศ
- จ. วันครบรอบปี วันเกิด วันสิ้นชีพ ของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์

การจัดนิทรรศการบางโอกาสต้องอาศัยกิจกรรมการรวบรวมภาพเกี่ยวกับ
ประวัติศาสตร์ การเขียนคำอธิบายประกอบ การทำแผนภูมิ แผนผังประกอบความเข้าใจ การจัด
ลำดับสิ่งที่แสดง รวมทั้งการประเมินคุณค่าโดยผู้เรียนที่ร่วมกันจัดนิทรรศการและผู้เรียนที่เข้ามาชม

5. การจัดทำโครงการต่างๆ ทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมการเรียนการสอน

ประวัติศาสตร์ที่จัดทำในรูปของโครงการและมอบหมายให้ผู้เรียนไปปฏิบัติมีหลากหลายโครงการ
ดังที่ สิริวรรณ ศรีพหล (2529, หน้า 1200) ได้เสนอไว้ ดังนี้

- 5.1 การเรียบเรียงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
- 5.2 การรวบรวมวัฒนธรรมท้องถิ่น
- 5.3 การเขียนชีวประวัติของบุคคลสำคัญในท้องถิ่น
- 5.4 การจัดทำแผนที่แสดงเส้นทางอพยพของชาวบ้านในท้องถิ่น
- 5.5 การจัดทำแผนภูมิแสดงเวลาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของประเทศ
- 5.6 การจัดป้ายนิเทศแสดงเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์
- 5.7 การเชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยายเกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในอดีต
ของท้องถิ่น
- 5.8 การสะสมภาพทางประวัติศาสตร์ในยุคหรือสมัยที่น่าสนใจ
- 5.9 การรวบรวมรายชื่อบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์
- 5.10 การสะสมแสตมป์ที่มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของประเทศต่างๆ
- 5.11 การจัดทำสมุดภาพบุคคลสำคัญของชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ เป็นต้น
- 5.12 การจัดแสดงการแต่งกายในยุคต่าง ๆ ของชาติ
- 5.13 การแต่งเพลงทางประวัติศาสตร์

โครงการเหล่านี้เป็น โครงการที่ไม่ยุ่งยากและเหมาะที่จะนำไปเป็นกิจกรรมประกอบ การสอนวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ไทย นอกจากจะให้ความรู้เกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์ของชาติแล้ว ยังทำให้การเรียนการสอนเป็นที่สนุกสนานและเป็นที่ชื่นชมของผู้เรียน ด้วย

นอกจากกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ดังกล่าวแล้วข้างต้น ยังมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ให้ความรู้ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างกว้างขวาง เช่น

1. การพบปะสนทนากับผู้อาวุโสในชุมชน
2. การฉายภาพยนตร์
3. การสำรวจหลักฐานทางประวัติศาสตร์
4. การแสดงละครการแสดงหุ่นประเภทต่าง ๆ
5. การร่วมกิจกรรมในวันหยุดทางประวัติศาสตร์ วันครบรอบปีของบุคคลสำคัญ

ทางประวัติศาสตร์

6. การจัดบันทึก
7. การทำชุดการเรียนอย่างง่าย ๆ
8. การรวบรวมข่าวและเหตุการณ์ปัจจุบัน

สื่อการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

วิชาสังคมศึกษาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์มีความจำเป็นต้องใช้สื่อประกอบการเรียน การสอนโดยเฉพาะ สำหรับสื่อการเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ที่ผู้สอนสังคมศึกษา สามารถนำมาใช้ประกอบการสอนนั้น สิริวรรณ ศรีพล (2529, หน้า 1201) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. หนังสือเรียนหรือแบบเรียน ในปัจจุบันมีหนังสือเรียนประกอบการเรียนการสอนวิชา ที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ ทั้งที่จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการและสำนักพิมพ์เอกชน การเลือกใช้ หนังสือเรียนว่าจะใช้เล่มใดจึงจะเหมาะสมขึ้นอยู่กับผู้สอนในการประเมินหนังสือเล่มนั้น ๆ
2. หนังสืออ่านประกอบ โรงเรียนอาจจัดหาหนังสืออ่านประกอบวิชาที่มีเนื้อหา ประวัติศาสตร์ ภายใต้การแนะนำของผู้สอน ถ้าไม่มีงบประมาณผู้สอนอาจแนะนำให้ผู้เรียน ไปยืมอ่านจากห้องสมุดได้ตามความสะดวก

3. หลักฐานทางประวัติศาสตร์ สำหรับหลักฐานทางประวัติศาสตร์มีอยู่ 2 ประเภท คือ

3.1 ประเภทที่เป็นเอกสารหรือลายลักษณ์อักษร เช่น ศิลาจารึก คำนาน

พระราชพงศาวดาร จดหมายเหตุ บันทึกประจำวัน นิทานพื้นบ้าน เอกสารที่จัดพิมพ์โดยรัฐบาล หรือเอกชน ข่าวจากหนังสือพิมพ์ หรือวรรณคดีที่สำคัญ ๆ ซึ่งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์

3.2 ประเภทที่เป็นวัตถุ ซึ่งใช้เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้ เช่น เหรียญที่ใช้ในสมัยต่าง ๆ แสตมป์ เครื่องประดับ เสื้อผ้า ภาพถ่าย ภาพวาด เป็นต้น

4. ภาพยนตร์ สไลด์ วิดีทัศน์ วีซีดี สื่อการเรียนการสอนประเภทนี้ผู้เรียนให้ความสนใจมาก เพราะทำให้คำอธิบายของครูผู้สอนเป็นรูปธรรมมากขึ้น สื่อเหล่านี้จะมีเรื่องราวเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เช่น การทำสงคราม อุตชีวประวัติ เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้น เป็นต้น

5. เทปบันทึกเสียง ซีดี ผู้สอนอาจนำเทปบันทึกเสียงคำปราศรัยของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์มาให้ผู้เรียนฟังประกอบการสอนบทเรียนที่เกี่ยวกับอัตชีวประวัติ หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนสามารถนำเทปบันทึกเสียง ซีดี มาเปิดเพลง หรือดนตรีเพื่อเป็นสื่อได้เช่นกัน เพราะเพลงและดนตรีสะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสมัยต่าง ๆ

6. แผนที่ การเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์ควรมีแผนที่ประกอบด้วยแผนที่ที่ใช้ควรเป็นแผนที่ทางประวัติศาสตร์ เช่น แผนที่แสดงให้ผู้เรียนทราบถึงอาณาเขต การปกครอง ความรุ่งเรืองของราชวงศ์สมัยต่าง ๆ ในอดีต เส้นทางการอพยพการตั้งถิ่นฐาน เป็นต้น

7. แผนภูมิแสดงเวลา แผนภูมิแสดงเวลาจะช่วยให้ผู้เรียนเรียงลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง และสามารถใช้ได้เมื่อผู้สอนต้องการทบทวนเนื้อหาสาระที่ได้สอนไปแล้ว ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนช่วยกันจัดทำแผนภูมิแสดงเวลา หลังที่ได้เรียนบทเรียนจบแล้ว

8. แหล่งวิทยาการในชุมชน แหล่งวิทยาการในชุมชนที่ผู้สอนสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอนได้แก่

8.1 วัด ผู้สอนสามารถใช้ประกอบบทเรียนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประเพณีวัฒนธรรม หรือความเจริญรุ่งเรืองของศิลปกรรมได้

8.2 โบราณสถานและโบราณวัตถุ การนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุจะช่วยให้ผู้เรียนเห็นภาพความเจริญในอดีตที่เป็นศิลปวัฒนธรรม และยังเป็นหลักฐานแสดงถึงความสามารถของมนุษย์ในอดีตอีกด้วย

8.3 พิพิธภัณฑ์ การนำนักเรียนไปชมพิพิธภัณฑ์จะมีความหมายและมีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างยิ่ง ถ้าหากผู้สอนสามารถนำผู้เรียนไปชมในวาระหรือโอกาสที่ทางพิพิธภัณฑ์ได้จัดรายการพิเศษและรายการนั้นสอดคล้องกับบทเรียนที่กำลังเรียนอยู่ นอกเหนือจากพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติแล้ว ผู้สอนอาจนำผู้เรียนไปทัศนศึกษาพิพิธภัณฑ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่น

8.4 ห้องสมุดของโรงเรียน มหาวิทยาลัย ส่วนราชการ เมื่อผู้สอนจัดกิจกรรมการอ่าน โดยมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปอ่านหรือค้นคว้าหนังสืออ่านประกอบวิชาที่มีเนื้อหาประวัติศาสตร์

8.5 วิทยาการหรือบุคคลในห้องถิ่น คำบอกเล่าประสบการณ์ ข้อคิดเห็นของวิทยาการหรือบุคคล เช่น ผู้อาวุโสในห้องถิ่นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุการณ์ในยุคหรือสมัยนั้นได้ดียิ่งขึ้น

การวัดและการประเมินผลการเรียนการสอนประวัติศาสตร์

การวัดและการประเมินผลเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพื่อวัดและประเมินผลว่าผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะ มีเจตคติอย่างไรหลังจากที่เรียนไปแล้ว และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ผู้สอนสามารถวัดและประเมินผลได้ทุกระยะเวลา ซึ่งสามารถวัดและประเมินผลได้หลายวิธี ดังนี้

1. ประเมินผลจากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น การตั้งคำถาม ตอบคำถาม อภิปราย แสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ
2. ประเมินผลจากผลงาน และการรับผิดชอบในการทำงาน ทั้งงานรายบุคคล งานกลุ่ม ซึ่งผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนทำ เช่น โครงการ จัดบอร์ด จัดนิทรรศการ และทำรายงานค้นคว้า เป็นต้น
3. ประเมินผลจากการทดสอบ ซึ่งข้อสอบอาจจะเป็นปรนัยหรืออัตนัย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้สอนที่จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน เนื้อหา เวลา และผู้เรียน

ชุดการเรียนรู้

ความหมายของชุดการเรียนรู้

ชุดการเรียนรู้มีชื่อเรียกหลายอย่าง คือ ชุดการสอน ชุดการเรียนรู้ ชุดการเรียนการสอน ได้มีผู้ให้ความหมายของชุดการเรียนรู้ไว้หลายท่าน ผู้วิจัยขอนำเสนอความหมายของบางท่านดังนี้ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2541, หน้า 114) ให้ความหมายชุดการเรียนรู้ไว้ว่า ชุดการเรียนรู้ คือ สื่อประสมที่ได้จากกระบวนการผลิต และการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับวิชา หน่วย หัวเรื่อง และวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัฒนาพร ระบับทูกซ์ (2542, หน้า 27) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ คือ กิจกรรมการเรียนรู้ ที่ได้รับการออกแบบและจัดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยจุดมุ่งหมาย เนื้อหาและวัสดุอุปกรณ์ โดยกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวได้รับการรวบรวมไว้เป็นระเบียบในกล่องเพื่อเตรียมไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากประสบการณ์ทั้งหมด

ลัดดา สุขปรีดี (2543, หน้า 126) กล่าวถึง ชุดการสอนว่าเป็นระบบสื่อประสมสำเร็จรูป เพื่อให้ครูใช้ในการสอน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมสื่ออื่น ๆ หรือวางแผนการสอนใหม่ ภายใน

ชุดการสอนจะมีสื่อพิมพ์และสื่ออื่น ๆ รวมทั้งคำแนะนำวิธีดำเนินการสอน พร้อมทั้งจะให้ครูนำไปใช้ในการสอนได้ทันทีโดยไม่มีข้อยุ่งยากอย่างใด เพียงแต่ครูพิจารณาว่าจุดมุ่งหมายของชุดการสอนตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ครูก็สามารถนำชุดการสอนไปใช้ได้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545, หน้า 51 - 58) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้จากสื่อการสอนชนิดหนึ่งที่เป็นลักษณะของสื่อประสม (Multi - Media) เป็นการใช้สื่อตั้งแต่สองชนิดขึ้นไปร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ที่ต้องการ โดยอาจจัดขึ้นสำหรับหน่วยการเรียนรู้ตามหัวข้อ เนื้อหา และประสบการณ์ของแต่ละหน่วยที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ อาจจัดเอาไว้เป็นชุดๆ บรรจุในกล่อง ซอง หรือกระเป๋า ชุดการเรียนแต่ละชุดประกอบด้วยเนื้อหาสาระ บัตรคำตั้ง/ ใบงานในการทำกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร/ ใบความรู้ เครื่องมือหรือสิ่งที่จำเป็นสำหรับกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งแบบวัดประเมินผลการเรียนรู้

กู๊ด (Good, 1973, p. 306) ได้กล่าวถึง ชุดการสอนว่าเป็นโปรแกรมทางการสอนที่ทุกอย่างจัดไว้โดยเฉพาะ ประกอบด้วยวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ภายในชุดการสอน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียน คู่มือครู เนื้อหา แบบทดสอบ และมีการกำหนดจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ไว้ครบถ้วน

สรุปได้ว่า ชุดการเรียน หมายถึง การผลิต การนำสื่อการเรียนการสอน หรือ สื่อประสมที่สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชา มาช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ชุดการเรียนอาจจะจัดเป็นชุดบรรจุกระเป๋า กล่อง หรือ ซอง ในชุดการเรียนจะประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา สาระ วัสดุอุปกรณ์ สื่อ และเอกสารต่างๆ นักเรียนสามารถศึกษาเรียนรู้ชุดการเรียนได้ด้วยตนเอง โดยการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่วางไว้

ประเภทของชุดการเรียน

นักการศึกษาได้แบ่งประเภทของชุดการเรียนไว้ ดังนี้

1. ชุดการเรียนประกอบคำบรรยาย เป็นการผลิตสื่อ และจัดกิจกรรมประกอบคำบรรยายของครูเกี่ยวกับเนื้อหา หรือประสบการณ์หน่วยใดหน่วยหนึ่งที่ครูต้องการให้นักเรียนได้เรียนพร้อมกัน เพื่อลดบทบาทการพูดของครู และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมการเรียนมากขึ้น ใช้ได้กับนักเรียนทั้งชั้น หรือเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ

2. ชุดการเรียนแบบกิจกรรมกลุ่ม เป็นการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้กระทำเป็นกลุ่ม หรืออาจจัดในรูปของศูนย์การเรียนรู้ (Learning Center) สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีโอกาสทำกิจกรรมหรือศึกษาจากชุดการสอนย่อยๆ ทุกคนทั้งด้วยตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในศูนย์เดียวกันจนครบทุกศูนย์ โดยครูมีหน้าที่ชี้แจง แนะนำ หรือให้คำปรึกษาเท่านั้น

3. ชุคการเรียนรายบุคคล เป็นชุคการเรียนที่ผลิตขึ้นเพื่อสนองความต้องการความสนใจ ความถนัดตามความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง เต็มความสามารถ โดยไม่ต้องรอผู้อื่น ในชุคการสอนจะมีคำสั่ง กำเนาะนำเกี่ยวกับกิจกรรม แหล่งวัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ศึกษาเพิ่มเติม พร้อมทั้งแบบทดสอบเพื่อประเมินผลตนเองด้วย

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542, หน้า 27 - 28) แบ่งชุคการเรียนเป็น 3 ประเภท

1. ชุคการเรียนรายบุคคล ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วย บทเรียน สำเร็จรูป แบบประเมินผลและวัสดุอุปกรณ์การเรียน

2. ชุคการเรียนสำหรับนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย ซึ่งจะจัดประสบการณ์ต่าง ๆ ไว้ให้ผู้เรียน ประกอบกิจกรรมเป็นกลุ่มตามคำสั่งที่ปรากฏอยู่ในบัตรคำ โดยจัดเป็นลักษณะศูนย์การเรียน (Learning Center)

3. ชุคการเรียนประกอบการบรรยายของครู เป็นกิจกรรมที่ได้รับการออกแบบ อย่างมีระบบ โดยจัดไว้ในกล่องสำหรับช่วยครูผู้สอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาประสบการณ์ เรียนรู้พร้อม ๆ กันตามเวลาที่กำหนด

ชุคการเรียนที่ผู้วิจัยจะใช้ในการศึกษาค้นคว้า เป็นชุคการเรียนประกอบการบรรยายของ ครู โดยจัดทำเป็นชุดไว้ให้สอดคล้องกับการสอนที่ครูได้จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า

หลักและทฤษฎีการผลิตชุคการเรียน

เสาวณีย์ สิกขานันตติ (2528, หน้า 292 - 293) กล่าวถึงหลักการและทฤษฎีการผลิต ชุคการเรียนไว้ดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักการศึกษาได้นำ หลักจิตวิทยาในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลมาใช้ เพราะถือว่าการสอนนั้น ไม่สามารถ บังผู้เรียนให้เป็นแม่พิมพ์เดียวกันได้ในช่วงเวลาที่เท่ากัน เพราะผู้เรียนแต่ละคนจะเรียนรู้ตาม วิถีทางของเขาและใช้เวลาเรียนในเรื่องหนึ่ง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป ความแตกต่างเหล่านี้ มีความแตกต่างในด้านความสามารถ (Ability) สติปัญญา (Intelligence) ความต้องการ (Need) ความสนใจ (Interested) มีความแตกต่างกันดังกล่าว ผู้สร้างชุคการเรียนจึงพยายามที่จะหาวิธีการ ที่เหมาะสมที่สุดในการที่จะทำให้ผู้เรียนได้เรียนอย่างบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ในชุดนั้น ๆ ซึ่งวิธีที่เหมาะสมที่สุดวิธีหนึ่งก็คือ การจัดการสอนรายบุคคลหรือการจัดการสอน ตามเอกัตภาพหรือการศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งล้วนแต่เป็นวิธีสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีอิสระใน การเรียนตามความแตกต่างของแต่ละคน

2. การนำสื่อประสมมาใช้ (Multi – Media Approach) เป็นการนำเอาสื่อการสอนหลาย ประเภทมาใช้สัมพันธ์กันอย่างมีระบบ ความพยายามอันนี้ก็เพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอน

จากเดิมที่เคยยึดครูเป็นแหล่งให้ความรู้หลัก มาเป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการใช้แหล่งความรู้จากสื่อประเภทต่างๆ

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) จิตวิทยาการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้

3.1 เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3.2 ตรวจสอบผลการเรียนของตนเองว่าถูกหรือผิดได้ทันที

3.3 มีการเสริมแรง คือ ผู้เรียนจะเกิดความภาคภูมิใจ ดีใจที่ตนเองทำได้ถูกต้องเป็นการให้กำลังใจที่จะเรียนต่อไป ถ้าตนเองทำไม่ถูกต้องจะได้ทราบว่าที่ถูกต้องนั้นคืออะไร จะได้ไตร่ตรองพิจารณาทำให้เกิดความเข้าใจ ซึ่งจะไม่ทำให้เกิดความท้อถอยหรือสิ้นหวังในการเรียน เพราะเขาจะมีโอกาสที่จะสำเร็จได้เหมือนคนอื่นเหมือนกัน เรียนรู้ไปทีละขั้น ตามความสามารถและความสนใจของตนเอง

4. การใช้วิธีวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) เป็นการนำเอาการวิเคราะห์ระบบมาใช้ โดยจัดเนื้อหาวิชาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และวัยของผู้เรียน ทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดไว้ในชุดการเรียนจะสร้างขึ้นอย่างมีระบบ จะต้องมีการตรวจเช็คทุกขั้นตอนและทุกอย่างจะต้องสัมพันธ์สอดคล้องกันเป็นอย่างดี มีการทดลองปรับปรุงจนมีประสิทธิภาพอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานเป็นที่เชื่อถือได้ จึงจะนำออกใช้

องค์ประกอบของชุดการเรียน

การสร้างชุดการเรียน ผู้สร้างชุดการเรียนจะต้องศึกษาว่าองค์ประกอบของชุดการเรียนมีองค์ประกอบหลักอะไรบ้าง เพื่อจะได้นำมากำหนดองค์ประกอบของชุดการเรียนที่จะสร้างขึ้น มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนไว้ดังนี้

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545, หน้า 52) กล่าวว่า ชุดการเรียนมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1. คู่มือการใช้ชุดการเรียน เป็นคู่มือ หรือแผนการสอนสำหรับผู้สอนใช้ศึกษาและปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ซึ่งมีรายละเอียดชี้แจงไว้อย่างชัดเจน เช่น การนำเข้าสูบทเรียน การจัดชั้นเรียน บทบาทผู้เรียนเบื้องต้น ลักษณะของคู่มืออาจจัดทำเป็นเล่มหรือแผ่นพับก็ได้

2. บัตรคำสั่ง หรือ บัตรงาน เป็นเอกสารที่บอกให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมแต่ละอย่างตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ บรรจุอยู่ในชุดการเรียน บัตรคำสั่งหรือบัตรงานจะมีครบตามจำนวนกลุ่มหรือจำนวนผู้เรียน ซึ่งจะประกอบด้วยคำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา คำสั่งให้ผู้เรียนประกอบกิจกรรมและการสรุปบทเรียน การจัดทำบัตรคำสั่ง หรือบัตรงาน ส่วนใหญ่นิยมใช้กระดาษแข็งขนาด 6 X 8 นิ้ว

3. เนื้อหาสาระและสื่อการเรียนประเภทต่าง ๆ จัดไว้ในรูปของสื่อการเรียนที่หลากหลาย อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทดังนี้

3.1 ประเภทเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือ วารสาร บทความ ใบความรู้ (Fact Sheet) ของเนื้อหาเฉพาะเรื่อง บทเรียนโปรแกรม เป็นต้น

3.2 ประเภทโสตทัศนูปกรณ์ เช่น รูปภาพ แผนภาพ แผนภูมิ สมุดภาพ เทปบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ สไลด์ (Slide) วิดิทัศน์ (Video) ซีดีรอม (CD - Rom) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) เป็นต้น

4. แบบประเมินผล เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดและประเมินความรู้ด้วยตนเองทั้งก่อนและหลังเรียน อาจจะเป็นแบบทดสอบชนิดจับคู่เลือกตอบหรือกาเครื่องหมายถูกผิดก็ได้

ฮุสตัน (Houston, 1972, pp. 10 - 15) ได้ให้ส่วนประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. คำชี้แจง (Prospectus) ในส่วนนี้จะอธิบายถึงความสำคัญของจุดมุ่งหมาย ขอบข่ายของชุดการเรียนการสอน สิ่งที่คุณเรียนจะต้องมีความรู้ก่อนเรียน และขอบข่ายของกระบวนการทั้งหมดในชุดการเรียน

2. จุดมุ่งหมาย (Objectives) คือ ข้อความที่ชัดเจน ไม่กำกวมว่าผู้เรียนจะประสบความสำเร็จอะไรหลังจากเรียนแล้ว

3. การประเมินผลเบื้องต้น (Pre - Assessment) มีจุดประสงค์อยู่ 2 ประการ คือ เพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนอยู่ในการเรียนจากชุดการเรียนการสอนนั้น และเพื่อดูว่าเขาได้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดประสงค์เพียงใด การประเมินเบื้องต้นนี้ อาจอยู่ในรูปของการทดสอบแบบข้อเขียนแบบปากเปล่า หรือจากการทำงาน ปฏิบัติตอบสนองต่อคำถามง่าย ๆ เพื่อให้รู้ถึงความต้องการและความสนใจ

4. การกำหนดกิจกรรม (Enabling Activities) คือ การกำหนดแนวทาง และวิธีเพื่อไปสู่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นด้วย

5. การประเมินขั้นสุดท้าย (Post - Assessment) เป็นข้อทดสอบเพื่อวัดผลการเรียนหลังจากเรียนแล้ว

ดอน (Duane, 1973, p. 169) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ 6 ประการดังนี้

1. มีจุดมุ่งหมายและเนื้อหา
2. บรรยายเนื้อหา
3. มีจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. มีกิจกรรมให้เลือกเรียน

5. มีกิจกรรมที่ส่งเสริมเจตคติ

6. มีเครื่องมือวัดผลก่อนเรียน ระหว่างเรียนและหลังเรียน

สรุปจากการที่มีผู้กำหนดองค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้หลายรูปแบบ ซึ่งมีลักษณะคล้าย ๆ กัน สำหรับงานวิจัยครั้งนี้ได้ประยุกต์รูปแบบขององค์ประกอบของชุดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

1. ปก ประกอบด้วย ชื่อเรื่อง วิชา ชั้น เวลา
2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
3. คู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้
4. เอกสารแนะแนวทาง
5. ใบงาน
6. ใบความรู้
7. แบบฝึกหัด
8. แบบทดสอบท้ายชุดการเรียนรู้
9. เฉลยใบงาน แบบฝึกหัด และแบบทดสอบ

ขั้นตอนการสร้างชุดการเรียนรู้

นักการศึกษาได้ให้หลักการของการสร้างชุดการเรียนรู้ไว้หลายท่าน ดังนี้ เช่น

วิททิชและชุลเลอร์ (Wittich & Schulle, 1973 อ้างถึงใน เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต, 2528)

ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาชุดการเรียนรู้ออกเป็น 9 ขั้นตอน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. ระยะแรก: เป็นระยะการกำหนด ซึ่งประกอบด้วย 3 ขั้นตอน
 - 1.1 กำหนดปัญหาเป็นการวิเคราะห์ความต้องการอย่างเด่นชัด
 - 1.2 วิเคราะห์สภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ในขณะนั้น
 - 1.3 จัดระเบียบการจัดการ เป็นการกำหนดบทบาทของบุคคลต่าง ๆ ว่าใครจะทำอะไร
2. ระยะที่ 2: เป็นระยะการพัฒนา จะดำเนินการดังนี้
 - 2.1 กำหนดวัตถุประสงค์
 - 2.2 กำหนดวิธีการ
 - 2.3 สร้างแบบ คือ ประกอบแบบชุดการเรียนรู้ทุกส่วน
3. ระยะที่ 3: เป็นระยะการประเมิน จะดำเนินการดังนี้
 - 3.1 ทดสอบแบบ คือ นำชุดการเรียนรู้ไปทดลอง
 - 3.2 วิเคราะห์ผลการทดสอบ
 - 3.3 นำไปใช้หรือพัฒนาปรับปรุงต่อไป

เสาวณีย์ สิกขามันติ (2528, หน้า 293 - 294) กล่าวว่าในการสร้างชุดการเรียนรู้ควรดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์และกำหนดความต้องการ
2. กำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์
3. ออกแบบองค์ประกอบของระบบ
4. วิเคราะห์แหล่งทรัพยากรที่ต้องการ ทั้งทรัพยากรที่มีอยู่และข้อจำกัด (Resources and

Constrains)

5. เลือก และ/ หรือผลิตวัสดุเพื่อการสอน
6. ออกแบบประเมินผลการเรียนของผู้เรียน
7. ทดลองและปรับปรุงแก้ไข
8. นำไปใช้

เพ็ญพิมล-คูศิริวิเชียร (2538, หน้า 103 - 105) กล่าวว่าแนวทางการผลิตชุดการเรียนรู้

มีดังนี้

1. ศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และขอบข่ายของเนื้อหาในระดับที่จะสอนแล้วเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาผลิตชุดการเรียนรู้
2. จัดหมวดหมู่เนื้อหาวิชา แบ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้ว่าจะแบ่งเป็นกี่หน่วย หน่วยหนึ่งๆ ควรใช้เวลากี่คาบ กี่สัปดาห์
3. แบ่งหน่วยการเรียนรู้เป็นหัวเรื่องย่อยๆ แล้วกำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการ
4. กำหนดความคิดรวบยอด (Concept) หรือหลักการ (Principle) ให้ชัดเจนว่าต้องการให้ผู้เรียนเกิดอะไรในการเรียนรู้
5. กำหนดจุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยมีเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน
6. นำจุดประสงค์พฤติกรรมแต่ละข้อมาวิเคราะห์กิจกรรมว่าควรมีอะไรบ้าง
7. จัดลำดับกิจกรรมก่อนหลังให้เหมาะสมตามวัย เนื้อหาวิชาและประสบการณ์เดิม อาจมีกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสนใจและความสามารถของผู้เรียนด้วย
8. กำหนดแบบประเมินผล พิจารณาวิธีการประเมินผลให้เป็นไปตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
9. เลือกและผลิตสื่อการเรียนรู้ตามที่กำหนดกิจกรรมไว้จัดให้เป็นหมวดหมู่
10. สร้างข้อทดสอบก่อนและหลังการเรียนรู้พร้อมเฉลย

11. ขนาดและรูปแบบของชุดการเรียนรู้ควรมีขนาดมาตรฐาน เพื่อความสะดวกแก่การใช้ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเก็บรักษา โดยพิจารณาในด้านประโยชน์ ประหยัด สะดวก คงทนถาวร และความสวยงาม ด้านหน้าด้านหลังของชุดการเรียนรู้ควรเขียนข้อความให้เรียบร้อย เพื่อความสะดวกในการนำไปใช้และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงชุดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

12. ในกรณีที่ให้ชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มควรมีกิจกรรมสำรองเพื่อเตรียมไว้เสริมความรู้ สำหรับเด็กที่เรียนเร็ว หรือกลุ่มที่ทำกิจกรรมเสร็จก่อนจะได้มีกิจกรรมทำ เป็นการส่งเสริม การเรียนรู้ได้กว้างขวาง และลึกซึ้งขึ้นไม่เมื่อหน่าย แก้ปัญหาทางวินัยในชั้นได้ด้วย กิจกรรม สำรองเป็นกิจกรรมที่มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับเรื่องที่เรียน แต่กิจกรรมควรมีความลึกซึ้งยั่วยุ ค่่อการเรียนรู้ให้อยากทำกิจกรรม

13. คู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้ ผู้ผลิตชุดการเรียนรู้จะต้องเขียนคู่มือการใช้ควบคู่กันออกมา ด้วย ซึ่งประกอบด้วย

13.1 หัวเรื่อง กำหนดเวลาเรียนและจำนวนผู้เรียน

13.2 เนื้อหา รายละเอียดของเนื้อหาเรื่องทั้งหมดอย่างย่อ ๆ

13.3 ความคิดรวบยอด (Concept)

13.4 จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กล่าวถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ที่มุ่งจะให้ผู้เรียนได้รับ

13.5 สื่อการเรียนรู้ หรือวัสดุประกอบการเรียน ระบุรายการศึกษาค้นคว้าและแหล่ง

ผู้สอนจะใช้ประกอบการสอน

13.6 กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดกิจกรรมการเรียนการสอน และการใช้

อุปกรณ์

13.7 การประเมินผล

14. การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เมื่อผลิตชุดการเรียนรู้เสร็จแล้วควรทดลองใช้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขก่อนนำมาใช้จริง

15. การใช้ชุดการเรียนรู้ ควรใช้ตามประเภท ตามจุดประสงค์และตามข้อกำหนดต่าง ๆ ที่วางไว้เกี่ยวกับการใช้ชุดการเรียนรู้ นั้น ๆ ด้วย

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2545, หน้า 53 - 54) กล่าวว่า การผลิตชุดการเรียนรู้ มีขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดเรื่องเพื่อทำชุดการเรียนรู้ อาจกำหนดตามเรื่องในหลักสูตร หรือกำหนดเรื่อง ใหม่ขึ้นมาก็ได้ การจัดแบ่งเรื่องย่อยจะขึ้นอยู่กับลักษณะของเนื้อหาและลักษณะการใช้ชุดการเรียนรู้ นั้น ๆ การแบ่งเนื้อเรื่องเพื่อทำชุดการเรียนรู้ในแต่ละระดับย่อมไม่เหมือนกัน

2. กำหนดหมวดหมู่เนื้อหาและประสบการณ์ อาจกำหนดเป็นหมวดวิชาหรือบูรณาการแบบสหวิทยาการได้ตามความเหมาะสม

3. จัดเป็นหน่วยการเรียนรู้ จะแบ่งเป็นกี่หน่วย หน่วยหนึ่ง ๆ จะใช้เวลานานเท่าใดนั้น ควรพิจารณาให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นผู้เรียน

4. กำหนดหัวเรื่อง จัดแบ่งหน่วยการเรียนรู้เป็นหัวข้อย่อย ๆ เพื่อสะดวกแก่การเรียนรู้ แต่ละหน่วยควรประกอบด้วยหัวข้อย่อยหรือประสบการณ์ในการเรียนรู้ประมาณ 4 - 6 หัวข้อ

5. กำหนดความคิดรวบยอดหรือหลักการต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดหรือสามารถสรุปหลักการ แนวคิดอะไร ถ้าผู้สอนเองยังไม่ชัดเจนว่าจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อะไรบ้าง การกำหนดกรอบความคิดหรือหลักการก็จะไม่ชัด ซึ่งจะรวมไปถึงการจัดกิจกรรมเนื้อหาสาระ สื่อและส่วนประกอบอื่น ๆ ก็จะไม่ชัดเจนตามไปด้วย

6. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ หมายถึง จุดประสงค์ทั่วไปและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม รวมทั้งการกำหนดเกณฑ์การตัดสินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ไว้ให้ชัดเจน

7. กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเลือกและผลิตสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กิจกรรมทุกอย่างที่ผู้เรียนปฏิบัติ เช่น การอ่าน การทำกิจกรรมตามบัตรคำสั่ง การตอบคำถาม การเขียนภาพ การทดลอง การเล่นเกม การแสดงความคิดเห็น การทดสอบ เป็นต้น

8. กำหนดแบบประเมินผลต้องออกแบบประเมินผลให้ตรงกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมโดยใช้การสอบแบบอิงเกณฑ์ (การวัดผลที่ยึดหลักเกณฑ์หรือเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์โดยไม่มีการนำไปเปรียบเทียบกับคนอื่น) เพื่อให้ผู้สอนทราบว่าหลังจากผ่านกิจกรรมมาเรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้มากน้อยเพียงใด

9. เลือกและผลิตสื่อการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์และวิธีการที่ผู้สอนใช้ถือเป็นสื่อการเรียนรู้ทั้งสิ้น เมื่อผลิตสื่อการสอนในแต่ละหัวเรื่องเรียบร้อยแล้ว ควรจัดสื่อการเรียนเหล่านั้นแยกออกเป็นหมวดหมู่ในกล่อง/แฟ้ม ที่เตรียมไว้ก่อนนำไปหาประสิทธิภาพเพื่อหาความตรง ความเที่ยง ก่อนนำไปใช้ เราเรียกสื่อการเรียนแบบนี้ว่า ชุดการเรียนรู้ โดยปกติรูปแบบของชุดการเรียนรู้ที่ดี ควรมีขนาดมาตรฐานเพื่อความสะดวกในการใช้ และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการเก็บรักษา โดยพิจารณาในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้ประโยชน์ ความประหยัด ความคงทนถาวร ความน่าสนใจ ความทันสมัย ทันเหตุการณ์ ความสวยงาม เป็นต้น

10. สร้างข้อทดสอบก่อนและหลังเรียนพร้อมทั้งเฉลย การสร้างข้อสอบเพื่อทดสอบก่อนและหลังเรียนควรสร้างให้ครอบคลุมเนื้อหา และกิจกรรมที่กำหนดให้เกิดการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากจุดประสงค์การเรียนรู้เป็นสำคัญ ข้อสอบไม่ควรมากเกินไปแต่ควรเน้นรอบความรู้สำคัญในประเด็นหลักมากกว่ารายละเอียดปลีกย่อย และเมื่อสร้างเสร็จแล้วควรทำเฉลยไว้ให้พร้อมก่อนส่ง ไปหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้

11. หาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เมื่อสร้างชุดการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว ต้องนำชุดการเรียนนั้น ๆ ไปทดสอบโดยวิธีการต่าง ๆ ก่อนนำไปใช้จริง เช่น ทดลองใช้เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง ความครอบคลุมและความตรงของเนื้อหาเป็นต้น

สรุปหลักในการสร้างชุดการเรียนรู้ของ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ควบคู่กับของ เพ็ญพิมล กุศิริวิเชียร โดยประยุกต์เข้าด้วยกัน เพื่อให้เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ดังนี้

1. ศึกษาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร บทเรียนและคู่มือครูในเนื้อหาสาระเรื่องที่จะสร้างชุดการเรียนรู้
2. ศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักการ และวิธีสร้างชุดการเรียนรู้
3. กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
4. แบ่งเนื้อหาสาระที่จะสร้างชุดการเรียนรู้ออกเป็นหน่วย ๆ
5. กำหนดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
6. กำหนดแบบฝึกหัดและแบบประเมินผลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์
7. เลือกและผลิตสื่อการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับชุดการเรียนรู้
8. นำชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้อง เสนอประธานวิทยานิพนธ์
9. นำชุดการเรียนรู้ที่ผ่านการตรวจสอบไปหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้
10. มีคู่มือการใช้ชุดการเรียนรู้

ประโยชน์ของชุดการเรียนรู้

ในการใช้ชุดการเรียนรู้เพื่อจัดการเรียนการสอนนั้น มีนักการศึกษาได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2521, หน้า 121) ได้สรุปประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ให้มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งผู้สอนไม่สามารถถ่ายทอดด้วยการบรรยายได้
2. ได้รับความสนใจของผู้เรียนต่อสิ่งที่กำลังศึกษา เพราะชุดการเรียนรู้จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนด้วยตนเอง

3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

4. เป็นการสร้างความพร้อมและความมั่นใจแก่ผู้เรียน เพราะชุดการเรียนรู้ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถหยิบมาใช้ได้ทันที

5. ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอิสระจากอารมณ์ของผู้สอน ชุดการเรียนรู้ สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนได้ตลอดเวลา ไม่ว่าผู้สอนจะมีสภาพหรือมีความคับข้องทางอารมณ์มากน้อยเพียงใด

6. ช่วยให้ผู้เรียนเป็นอิสระจากบุคลิกภาพของผู้สอน เนื่องจากชุดการเรียนรู้จะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้แทนผู้สอนแม้ว่าผู้สอนจะพูดหรือสอนไม่เก่ง ผู้เรียนก็ยังสามารถเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากชุดการเรียนรู้ที่ผ่านการทดสอบประสิทธิภาพแล้ว

7. กรณีที่ครูประจำชั้นวิชาไม่สามารถเข้าสอนตามปกติได้ ครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนได้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ มิใช่เข้าไปนั่งคุมชั้นและปล่อยให้ให้นักเรียนอยู่เฉย ๆ เพราะเนื้อหาอยู่ในชุดการเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว ครูผู้สอนไม่ต้องเตรียมตัวมาก

8. สำหรับชุดการเรียนรู้ทางไกลและชุดการเรียนรู้รายบุคคล จะช่วยให้การศึกษามวลชนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนได้เองที่บ้านไม่ต้องเสียเวลาและประหยัดค่าใช้จ่าย

เพ็ญพิมล อูศิริวิเชียร (2538, หน้า 103) กล่าวถึงประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ ดังนี้

1. ช่วยแบ่งเบาภาระและลดบทบาทการบอกของครู
2. ช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนครู
3. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนของครู
4. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักเรียน เพราะมีสื่อประสมทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายต่อการเรียน เป็นการรักษาระดับความสนใจของนักเรียนอยู่ตลอดเวลา
5. ครูมีโอกาสสำรวจนักเรียนจากพฤติกรรมที่แสดงออกมาขณะทำกิจกรรม
6. ชุดการเรียนรู้ใช้ได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ไม่เฉพาะแต่ในโรงเรียนเท่านั้น การศึกษานอกระบบก็ใช้ได้ นักเรียนเข้าหรือไม่ทันก็นำไปศึกษาที่บ้านได้

การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ ในการหาประสิทธิภาพ มีผู้ให้ความหมาย ดังนี้ อธิพร ศรียมก (2525, หน้า 211) กล่าวถึง การหาประสิทธิภาพของชุดบทเรียน คือ การตรวจสอบคุณภาพของชุดบทเรียนนั้น ๆ ว่า มีคุณภาพดีเพียงใด ข้อมูลที่ได้จากการประเมินชุดบทเรียนจะสามารถนำมาปรับปรุงชุดบทเรียนให้มีคุณภาพต่อไป

บุญชม ศรีสะอาด (2533, หน้า 23) กล่าวถึง การหาประสิทธิภาพสื่อการสอนว่าเป็น การประเมินผลสื่อการสอนว่าสื่อการสอนมีคุณภาพและคุณค่าหรือไม่และอยู่ในระดับใด

ความสำคัญของการหาประสิทธิภาพ

อชิพร ศรียมก (2525, หน้า 246) กล่าวถึงความสำคัญของการหาประสิทธิภาพสื่อว่า สื่อที่จัดทำขึ้นนั้นมีความมั่นใจว่ามีคุณภาพหรือไม่ มีความแน่ใจสื่อ่นั้นสามารถทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริงหรือไม่ และถ้าจะผลิตสื่อออกมาเป็นจำนวนมาก การทดสอบหาประสิทธิภาพจะเป็นหลักประกันว่าการผลิตออกมาแล้วใช้ได้ มิฉะนั้นจะเสียเงินเสียเวลาเปล่า เพราะผลิตออกมาแล้วใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้

ไชยยศ เรืองสุวรรณ (2533, หน้า 127) กล่าวถึงการประเมินสื่อการเรียนการสอนว่าเป็นการพิจารณาหาประสิทธิภาพและคุณภาพของสื่อการเรียนการสอน ดังนั้นการประเมินสื่อจึงเริ่มด้วยการกำหนดปัญหาหรือคำถามเช่นเดียวกับการวิจัย ด้วยเหตุนี้การประเมินสื่อจึงเป็นการวิจัยอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า การวิจัยประเมิน (Evaluation Research)

บุญชม ศรีสะอาด (2533, หน้า 23) กล่าวว่า สื่อแตกต่างกันอาจช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ต่างกัน และสื่อชนิดเดียวกันถ้าจัดทำแตกต่างกันก็อาจมีประสิทธิภาพในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในจุดประสงค์และเนื้อหาสาระอย่างเดียวกันได้ไม่เท่ากัน จุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนก็เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนาและเลือกสื่อที่เหมาะสมที่สุดตามสถานการณ์นั้น เพื่อทราบว่าสื่อการสอนมีคุณภาพและมีคุณค่าหรือไม่ระดับใด

สรุปได้ว่า การหาประสิทธิภาพสื่อการสอน เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการผลิต สื่อการสอน ทำให้ทราบว่าสื่อการสอนนั้นมีคุณภาพเพียงใด มีจุดเด่นจุดด้อยอย่างไร ช่วยให้บรรลุจุดประสงค์ของการสอนมากขึ้นเพียงใด ทั้งนี้เพื่อจะได้นำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ขั้นตอนการหาประสิทธิภาพ

การทดสอบประสิทธิภาพเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้ทราบว่า เมื่อใช้สื่อกับนักเรียนแล้วเกิดประสิทธิผลในการเรียนการสอนมากขึ้นเพียงใด

ฉลองชัย สุรวัฒนบุรณ (2528, หน้า 214 - 215) กล่าวว่า จะต้องนำไปทดลอง การทดลองมีขั้นตอนดังนี้

1. ทดลองกับผู้เรียนแบบเดี่ยว โดยทดลองใช้กับผู้เรียน 1 คน
2. ทดลองกับผู้เรียนเป็นกลุ่ม ตั้งแต่ 6 - 10 คน
3. ทดลองภาคสนาม เป็นการทดลองตั้งแต่ 40 - 100 คน

เกณฑ์การหาประสิทธิภาพ

การกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพคาดหมายว่า ผู้เรียนจะบรรลุจุดประสงค์หรือเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจของผู้ประเมิน

ประสิทธิภาพของผลลัพธ์คือ การประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย โดยพิจารณาจากการสอนหลังเรียนและการสอบได้

เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต (2528, หน้า 294 - 295) เสนอแนวทางในการหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ โดยถือหลักแบบสมรรถฐาน คือ ถือเกณฑ์ 90/90

อรพรรณ พรสีมา (2530, หน้า 129 - 130) เสนอแนวทางการกำหนดเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์รวมและผลลัพธ์เฉพาะจุดมุ่งหมายเป็นการประเมินผลพฤติกรรมขั้นสุดท้าย โดยพิจารณาจากคะแนนสอบหลังเรียน เกณฑ์ที่ใช้คือ E_1/E_2 อาจเท่ากับ 80/80 หรือ 90/90 หรืออื่น ๆ อีกก็ได้ แต่ถ้ากำหนดเกณฑ์ไว้ต่ำเกินไป อาจทำให้ผู้ใช้บทเรียนไม่เชื่อถือในคุณภาพของบทเรียน การหาค่า E_1 และ E_2 อาจใช้วิธีการคำนวณหาค่าร้อยละ

น้ำหนักที่ได้จากการคำนวณไปตรวจสอบในตารางทดสอบ การสอนด้วยสื่อที่มีคุณภาพนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าในการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ ประเมินได้หลายแนวทาง บางแนวคิดอาจหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนทดสอบระหว่างการเรียน ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความสอดคล้องและกระบวนการใช้ชุดการเรียนรู้แต่ละประเภทที่สร้างขึ้น

การยอมรับประสิทธิภาพ

อชิพร ศรียมก (2525, หน้า 252) กล่าวว่า ชุดการเรียนรู้ที่ผ่านการประเมินแล้วจะนำผลคะแนนมาเทียบค่าระหว่างผลของประสิทธิภาพ กล่าวคือ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่เราก็คือยอมรับได้ว่าชุดการเรียนรู้ที่เราสร้างขึ้นนั้นมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

ฉลองชัย สุรวฒนบุรณ์ (2528, หน้า 215) ได้เสนอเกณฑ์ประสิทธิภาพ กำหนดได้ 3 ระดับ คือ

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ มีค่าเกิน 2.5% ขึ้นไป
2. เท่าเกณฑ์ เป็นประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้เท่ากับ หรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ไม่เกิน 2.5%
3. ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ต่ำกว่าเกณฑ์ แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5% ถือว่ายังมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

สรุปได้ว่า การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ เป็นการตรวจสอบของชุดการเรียนนั้น ซึ่งสามารถทราบได้ว่าชุดการเรียนนั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่สร้างขึ้นหรือไม่ และผลที่เกิดจากการใช้ชุดการเรียนนั้นมีคุณภาพต่อผู้เรียนมากน้อยเพียงใด

แนวกำหนดจุดตัด ในการกำหนดจุดตัดสามารถดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การกำหนดจุดตัดโดยใช้ดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญตัดสินการทดสอบแบบอิงเกณฑ์ การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ จำเป็นต้องอาศัยเกณฑ์สำหรับการแปลความหมายคะแนน ผลจากการสอบคะแนนจุดตัดมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น การหาความหมาย ความเชื่อมั่น และค่าความเที่ยงตรง โดยกำหนดคะแนนจุดตัดโดยสมเหตุสมผลและพยายามให้ได้ค่าคะแนนจุดตัดที่แน่นอนมากที่สุด มีผู้ศึกษาค้นคว้าหาวิธีการกำหนดจุดตัดด้วยวิธีต่าง ๆ หลายวิธี ซึ่งมีนักวิจัยบางท่านได้รวบรวมไว้คือ มิลล์แมน (Millman, 1973, pp. 205 - 206 อ้างถึงใน บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2527, หน้า 117) ได้เสนอวิธีการพิจารณาคะแนนสอบก่อนหรือคะแนนจุดตัดจากสิ่งต่อไปนี้

1. ผลการปฏิบัติของคนนั้น
2. เนื้อหาสาระของข้อสอบ
3. ความต่อเนื่องทางการศึกษา

แกลส (Glass, 1978, pp. 237 - 261 อ้างถึงใน บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์, 2527, หน้า 117 - 118) ได้รวบรวมวิธีหาคะแนนจุดตัดหรือคะแนนเกณฑ์โดยพิจารณาจากสิ่งต่อไปนี้

1. ผลการปฏิบัติของผู้อื่นเป็นเกณฑ์
2. การนับลดจาก 100%
3. สมรรถภาพนั้นต่ำสุด มี 3 เทคนิค คือ
 - 3.1 เทคนิคของเคลสกี
 - 3.2 เทคนิคของอีเบล
 - 3.3 เทคนิคของแองกอฟ
4. ปรับตามคะแนนเกณฑ์อื่น ๆ
5. ทฤษฎีการตัดสินใจ
6. ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติ

ผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้หาคะแนนจุดตัด โดยได้จากการใช้ดุลยพินิจของครูผู้สอน ศึกษาระดับมัธยมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีประสบการณ์การสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 3 คน โดยพิจารณาค่าความน่าจะเป็นที่นักเรียนมีสมรรถภาพต่ำสุดจะยอมรับได้ในการตอบข้อสอบถูก โดยวิธีหาคะแนนจุดตัดตามลำดับดังนี้

1. จัดกลุ่มข้อสอบตามจุดประสงค์การเรียนรู้
2. นำกลุ่มข้อสอบไปให้ครูผู้สอนพิจารณาความยากของเนื้อหาข้อสอบ แล้วให้ครูผู้สอนระบุจำนวนข้อที่น้อยที่สุดที่ผู้สอบจำเป็นต้องตอบถูก
3. นำผลการพิจารณาของครูผู้สอนมาหาค่าเฉลี่ย
4. กำหนดคะแนนจุดตัดจากค่าเฉลี่ยในขั้นที่ 3

ตัวอย่าง สมมติว่าต้องการหาคะแนนจุดตัดของแบบทดสอบอิงเกณฑ์ฉบับหนึ่ง จำนวน 30 ข้อ โดยนำข้อสอบมาจัดกลุ่มตามจุดประสงค์หลัก 3 ข้อ ได้ข้อสอบ 3 กลุ่ม ๆ ละ 10 ข้อ นำข้อสอบที่จัดเรียงตามกลุ่มแล้วไปให้ครูผู้สอน 3 คน พิจารณาความยากของเนื้อหาข้อสอบ และพิจารณาว่าผู้มีความรอบรู้ควรจะต้องตอบข้อสอบถูกต้องอย่างน้อยกี่ข้อ นำผลการพิจารณาของครูผู้สอนมาบันทึกลงในตารางเตรียมคำนวณ แล้วหาค่าเฉลี่ยเป็นรายจุดประสงค์และหาค่าเฉลี่ยรวมได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงการคำนวณหาค่าเฉลี่ยรายจุดประสงค์

จุดประสงค์หลัก	ข้อสอบ	ผลการพิจารณาของครู			รวม	เฉลี่ย
		คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3		
ข้อที่ 1	ข้อ 1-10	6	6	5	17	5.7
ข้อที่ 2	ข้อ 11-20	7	7	8	22	7.3
ข้อที่ 3	ข้อ 21-30	8	8	8	24	8.0
รวม					63	21.0
จุดตัด						7

รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน

วิธีการเรียนแบบสืบสวนสอบสวน (Inquiry Method)

วิธีการเรียนแบบสืบสวนสอบสวน หมายถึง การเรียนที่เป็นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา ด้วยวิธีการฝึกให้ผู้เรียนได้รู้จักค้นคว้าหาความรู้โดยใช้กระบวนการทางความคิดหาเหตุผล จนค้นพบความรู้ หรือแนวทางแก้ปัญหาที่ถูกต้องด้วยตนเอง โดยครูตั้งคำถามประเภทกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดหาวิธีแก้ปัญหาได้เอง และสามารถนำการแก้ปัญหานั้นมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

นาคยา ภัทรแสงไทย (2525, หน้า 97) ได้ให้ความหมายการสืบสวนสอบสวนไว้ว่า การสอนแบบสืบสวนสอบสวนเป็นกระบวนการแสวงหาแนวทางการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล โดยจะเริ่มต้นด้วยปัญหา จากนั้นจึงตั้งสมมติฐาน ทดสอบสมมติฐาน หาแนวทางแก้ปัญหา โดยอาศัยข้อมูลที่รวบรวมมาได้ วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลต่างๆที่รวบรวมมาได้ จากนั้นจึงนำมาทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ แก้ปัญหาจนได้ข้อสรุปออกมา

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546, หน้า 136) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การจัด การเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักศึกษาค้นคว้าหาความรู้โดยผู้สอนตั้งคำถาม กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางความคิด หาเหตุผลจนค้นพบความรู้หรือแนวทางในการแก้ไขปัญหา ที่ถูกต้องด้วยตนเอง สรุปเป็นหลักการ กฎเกณฑ์หรือวิธีการในการแก้ปัญหาและสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการควบคุม ปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม ในสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

วิริยัท วิเชียรโชติ (2548, หน้า 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเรียนการสอนแบบ สืบสวนสอบสวน คือการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหา โดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งในหลักการของการดำเนินชีวิตแบบประชาธิปไตย เรียกว่า ปัญญาธรรม นอกจากนั้นการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนยังเน้นการเรียนรู้ที่เริ่มต้น จากการแสวงหา นำไปสู่การค้นพบหลักเกณฑ์ต่างๆที่เป็นวิทยาศาสตร์ และสรุปลงด้วยการนำเอา หลักเกณฑ์ใช้เป็นประโยชน์ในชีวิตจริงในรูปของประยุกต์วิทยาอีกด้วย

สรุปได้ว่า วิธีการเรียนแบบสืบสวนสอบสวน เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้รู้จัก กระบวนการแสวงหาความรู้อีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความจริงต่าง ๆ ด้วยตนเอง โดยอาศัยวิธีการแก้ปัญหา

ประเภทของการเรียนแบบสืบสวนสอบสวน

การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน มีสื่อกลางสำคัญ คือการใช้คำถามและการตอบ คำถาม ดังนั้นอาจแบ่งการสืบสวนสอบสวนโดยพิจารณาลักษณะการถามระหว่างครูผู้จัดการเรียนรู้ และผู้เรียน ได้ดังนี้

1. การสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่ครูเป็นผู้ถาม (Passive Inquiry) เป็นลักษณะของการสอนตามรูปแบบของ Hilda Taba ซึ่งเป็นลักษณะครูเป็นผู้ตั้งคำถาม และผู้เรียนเป็นผู้ตอบคำถาม นั่นคือผู้เรียนจะต้องเป็นแหล่งข้อมูลหรือควบคุมข้อมูล

2. การสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่ผู้เรียนเป็นผู้ถาม (Active Inquiry) เป็นการสอนตามแบบของ Suchman ซึ่งลักษณะนี้ผู้เรียนจะเป็นผู้ตั้งคำถามและครูจะเป็นผู้ตอบคำถาม นั่นคือครูจะเป็นแหล่งของข้อมูลหรือควบคุมข้อมูล

3. การสอนแบบสืบสวนสอบสวนที่ครูและผู้เรียนช่วยกันถาม (Combined Inquiry)

วิธีการสอนแบบนี้เป็นการประยุกต์ใช้วิธีการของ Taba และ Suchman เข้าด้วยกัน กล่าวคือ ครูถาม - ผู้เรียนตอบ ผู้เรียนถาม - ครูตอบ สลับกันไปแล้วแต่ความเหมาะสม แต่สิ่งสำคัญที่สุดที่ครูควรระลึกไว้เสมอคือ ครูผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่าใจร้อนรีบบอกผู้เรียน

องค์ประกอบสำคัญ

การจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2546)

มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

สถานการณ์ที่เป็นปัญหา

กระบวนการแก้ปัญหาหรือวิธีการเรียนรู้

สรุปผลการเรียนรู้ที่เป็นหลักการ กฎเกณฑ์หรือแนวทางแก้ไขปัญหา

การนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน

วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2548) ได้แบ่งขั้นตอนการจัดการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวน

สอบสวนเป็น 5 ขั้นตอน สรุปได้ ดังนี้คือ

ขั้น “สน” คือ ขั้นของการให้สังเกตกับแนวหน้า (Concept) ซึ่งได้แก่ การเตรียมความพร้อมทางการเรียนให้กับผู้เรียน โดยการดึงเอาความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่จะสอนให้มาสัมพันธ์กัน รวมทั้งการปูพื้นฐานความรู้ใหม่ที่จะจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ เนื้อหาสาระใหม่ให้กับผู้เรียน และเป็นการจูงใจให้พร้อมที่จะเรียน

คำถามประเภทสังเกตกับแนวหน้า (สน) นี้มักจะขึ้นต้นหรือลงท้ายด้วยคำว่า

1. “เกี่ยวข้องกันอย่างไร”
2. “สิ่งนี้หรือความรู้ข้อนี้เกี่ยวข้องกันอย่างไร”

คำถามเหล่านี้ เป็นคำถามที่มุ่งดึงประสบการณ์เดิมให้มาสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ใหม่ หรือคำถามที่ว่า

1. “ความรู้ข้อนี้มีอะไรเป็นพื้นฐาน”

ซึ่งเป็นคำถามที่อาจจะนำไปสู่การสำรวจว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงพอหรือไม่ และถ้าหากพบว่าผู้เรียนยังขาดความรู้พื้นฐานสำหรับที่จะเรียนรู้ความรู้ขั้นสูงต่อไป ผู้สอนก็อาจจะใช้คำถามให้ผู้เรียนค้นพบสังเกตและหลักการใหม่ๆ ที่เป็นบันไดขั้นต้นในการที่จะก้าวขึ้นไปสู่ความรู้ขั้นสูงต่อไป

ขั้น “ส” คือ ขั้นของการสังเกตสถานการณ์ที่เป็นปัญหา ในขั้นนี้จะสร้างสถานการณ์ที่เป็นปัญหาขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้สังเกตและวิเคราะห์องค์ประกอบและธรรมชาติของปัญหา

อย่างละเอียด การเรียนรู้ที่สำคัญในขั้นนี้ก็คือการเรียนรู้สังเกต ลักษณะร่วมของสถานการณ์ (ความหมายสรุปรวม) ขององค์ประกอบต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่เป็นปัญหา

คำถามประเภทสังเกตมักจะขึ้นต้นหรือลงท้ายด้วยคำว่า “อะไร” “ใคร” “ที่ไหน” “อย่างไร” “เมื่อไร” เป็นคำถามที่ผู้เรียนใช้สำรวจภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของปรากฏการณ์ต่าง ๆ มักจะเป็นคำถามเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ลักษณะ คุณสมบัติ ธรรมชาติ โครงสร้าง กระบวนการของสิ่งต่าง ๆ และเหตุการณ์ต่าง ๆ คำถามที่ขึ้นต้นหรือลงท้ายประโยคด้วยคำว่า “อะไร” นี้เรามักจะใช้มากในกรณีที่เรากำลังเผชิญกับสถานการณ์หรือพบกับสิ่งแปลกใหม่

หลักสำคัญในการพิจารณาว่าคำถามใดเป็นคำถามประเภทสังเกตหรือไม่เราใช้เกณฑ์ที่ว่า

1. คำถามนั้นเป็นผลของการสังเกตหรือสัมผัสสถานการณ์ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า คือ ได้ฟัง ได้ดมกลิ่น ได้ชิม ได้เห็น และได้สัมผัสหรือไม่
2. คำถามนั้นถามเกี่ยวกับสิ่งที่สามารถสังเกตได้ในขณะนั้นด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าหรือไม่

สรุปแล้วคำถามประเภทสังเกตเป็นการถามให้เกิดการเรียนรู้จากความคิดรวบยอด

ขั้น “อ” คือ ขั้นของการอธิบายปัญหาข้อใจ โดยอาศัยความสามารถในการหาเหตุผลมาอธิบายถึงสาเหตุของปัญหา ส่วนมากการอธิบายมักจะอยู่ในรูปของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผลแบบฟังก์ชัน ขั้นนี้เป็นจุดเริ่มต้นของความสามารถในการสร้างทฤษฎีขึ้นมาสำหรับอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ การเรียนรู้ที่สำคัญในขั้นนี้คือ การเรียนรู้หลักว่าเมื่อผลปรากฏออกมาในรูปของปัญหาอย่างนี้ อะไรควรจะเป็นเหตุหรือสาเหตุของการเกิดผลอันนั้น

คำถามประเภทอธิบาย มักจะขึ้นต้นประโยคด้วยคำว่า “ทำไม” “เพราะเหตุใด” “อะไร” คือสาเหตุ” “เหตุใด” “อะไรเป็นเหตุปัจจัย” คำถามประเภทอธิบายเป็นคำถามที่แสวงหาสาเหตุของปัญหาข้อใจเพื่อตั้งสมมติฐานทั่วไป อันจะนำไปสู่การสร้างทฤษฎีที่อาจใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

คำถามประเภท “ทำไม” นี้เรามักจะใช้มากในกรณีที่เราก่อเกิดความสงสัย ในรูปของปัญหาซึ่งมักจะเกิดขึ้นได้ง่าย ในกรณีที่เราสังเกตสิ่งต่าง ๆ อย่างเปรียบเทียบ หลักสำคัญในการพิจารณาว่า คำถามใดเป็นคำถามประเภทอธิบายหรือไม่ ก็คือการใช้เกณฑ์ว่า คำถามนั้นถามเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาหรือไม่ เป็นคำถามที่แสวงหาความสัมพันธ์ระหว่างผลกับเหตุหรือไม่ สรุปแล้วคำถามประเภทอธิบายเป็นการถามเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เหตุผลและหลักการ

ขั้น “ท” คือ ขั้นของการทำนายผล เมื่อเราแปรเหตุเป็นขั้นของการตั้งสมมติฐานเพื่อจะทดสอบดูว่า คำอธิบายในขั้นที่ 3 นั้น ถูกต้องมากน้อยเพียงใด นอกจากนั้นยังเป็นการคาดคะเน

ผลของสาเหตุต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อฝึกให้ผู้เรียนคิดอย่างรอบคอบ แบบ “คิดหน้าคิดหลัง” เสียก่อน แล้วจึงลงมือปฏิบัติ การเรียนที่สำคัญในขั้นนี้ คือ การเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาโดยนำหลักการที่เรียนรู้ในขั้นที่ 3 มาใช้

คำถามประเภททำนาย มักจะขึ้นต้นประโยคด้วยคำว่า “ถ้า” “หาก” “แม้ว่า” และลงท้ายประโยคด้วย “ใช่ไหม” “อะไรจะเกิดขึ้นบ้าง” คำถามประเภทนี้เป็นการคาดการณ์ล่วงหน้า และมักจะเป็นคำถามในรูปของสมมติฐานเชิงทำนายผลในเมื่อเราแปรเปลี่ยนเหตุในอีกความหมายหนึ่ง คำถามประเภททำนายนี้ใช้ในโอกาสที่เรานำกฎเกณฑ์ที่เราค้นพบมาเป็นแนวทางในการทำนายปรากฏการณ์ใหม่ ๆ

หลักสำคัญในการพิจารณาว่า คำถามใดเป็นคำถามประเภททำนาย เราใช้เกณฑ์ที่ว่า คำถามนั้นเป็นการพยากรณ์ผลของเหตุปัจจัยหรือไม่ สรุปแล้วคำถามประเภททำนายเป็นคำถามที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีตั้งสมมติฐาน และวิธีแก้ปัญหาโดยอาศัยหลักการหรือปรากฏการณ์กฎเกณฑ์ที่ค้นพบ

ขั้น “ค” คือ ขั้นของการควบคุมและสร้างสรรค์ทั้งสิ่งแวดล้อมภายนอก และสิ่งแวดล้อมภายใน เป็นขั้นที่นำผลของการแก้ปัญหาไปปฏิบัติใช้ในชีวิตจริง เพื่อให้เกิดการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายใน (ทางจิตใจ) ขั้นนี้ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ฉะนั้นการเรียนที่สำคัญในขั้นนี้คือ การเรียนรู้วิธีสร้างสรรค์

คำถามประเภทควบคุมและสร้างสรรค์ มักจะลงท้ายประโยคด้วยคำว่า “ได้อย่างไร” “ได้หรือไม่” คำถามประเภทนี้เป็นคำถามในกรณีที่เรานำเอาหลักการและกฎเกณฑ์ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง ซึ่งอาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าเป็นคำถามแบบประยุกต์วิทยา ที่มุ่งจะควบคุมสาเหตุเพื่อให้เกิดผลตามที่เรต้องการ และเป็นคำถามที่กระตุ้นให้เกิดความคิดที่จะแก้ปัญหาในลักษณะริเริ่มสร้างสรรค์

หลักการสำคัญในการพิจารณาว่าคำถามใดเป็นคำถามประเภทควบคุมและคิดสร้างสรรค์ เราจะใช้เกณฑ์ที่ว่า คำถามนั้นเป็นคำถามที่นำเอาหลักการที่ค้นพบมาใช้ในการแก้ปัญหา หรือแก้ไขปรับปรุงสภาพชีวิตความเป็นอยู่อย่างเป็นจริงหรือไม่ และการนำเอาหลักการมาประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์หรือไม่ สรุปแล้วคำถามประเภทควบคุมและคิดสร้างสรรค์เป็นคำถามที่ทำให้เกิดการเรียนรู้วิธีแก้ปัญหาโดยอาศัยหลักการอย่างสร้างสรรค์

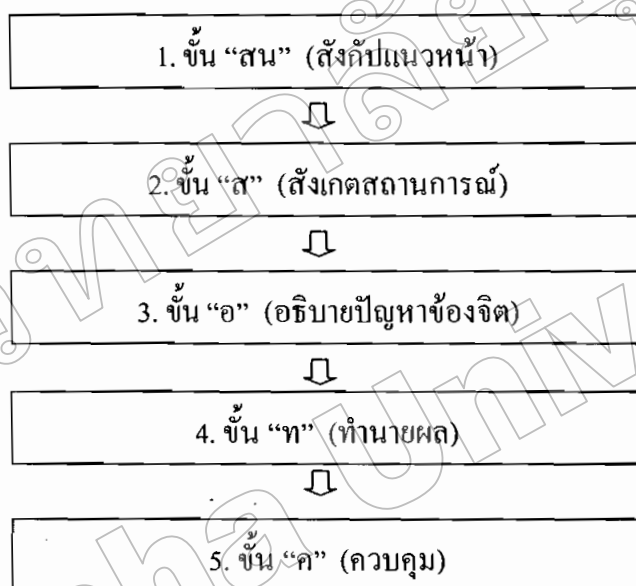
โดยสรุปการเรียนการสอนแบบสืบสวนสอบสวนนี้ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการคิดแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และมีการถามการตอบ เป็นสื่อกลางสำคัญของการเรียนแบบนี้ นอกจากนั้นการเรียนแบบนี้ยังเน้นการเรียนรู้ที่เริ่มต้นจากการแสวงหา นำไปสู่การค้นพบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นวิทยาศาสตร์ (Science) และนำกฎเกณฑ์เหล่านั้นไปใช้

ให้เกิดประโยชน์ในรูปของประยุกต์วิทยา (Technology) ดังลำดับขั้นตอน ดังนี้

Inquiry → Discovery → Invention → Science → Technology

ภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงลำดับขั้นตอนการนำกฎเกณฑ์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ไปใช้ให้เกิดประโยชน์
ในรูปของประยุกต์วิทยา

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ ดังนี้

ภาพที่ 2 แผนภูมิแสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน

ทุกขั้นตอนวิธีการจัดการเรียนดังกล่าวนี้ ครูผู้สอนต้องใช้คำถามเป็นสื่อสำคัญ
ในการสอน และเร้าให้ผู้เรียนถามคำถามเพื่อการสอบสวนเป็นขั้น ๆ จนสามารถค้นพบความจริง
เป็นการสอนให้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นด้วยวิธีการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ แต่มี
ลักษณะพิเศษกว่า คือ ก้าวไกลกว่าการสอนแบบวิทยาศาสตร์ ในด้านที่คิดไปถึงการใช้ประโยชน์
ต่อไปด้วย ไม่จำกัดเฉพาะแต่การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเท่านั้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Academic Achievement) หมายถึง คุณลักษณะรวมถึงความรู้
ความสามารถของบุคคลอันเป็นผลมาจากการเรียนการสอน ทำให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง

พฤติกรรมในด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพของสมองซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นการตรวจสอบระดับความสามารถของสมรรถภาพของสมองของบุคคล เรียนแล้วรู้อะไรบ้าง และมีความสามารถด้านใด มากน้อยเท่าไร เช่น มีพฤติกรรมด้านความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า นอกจากนี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการเรียนการสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่โรงเรียน ที่บ้าน และสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ รวมทั้งความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรมต่าง ๆ ก็เป็นผลจากการฝึกฝนด้วย (เยาวดี วิบูลย์ศรี, 2539, หน้า 14 - 15)

อารมณ เพชรชื่น (2527, หน้า 46) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้า การอบรม การสั่งสอน การฝึกฝน หรือประสบการณ์ต่าง ๆ รวมทั้งความรู้สึก ค่านิยม จริยธรรมต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการฝึกสอนนับเป็นผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยอารมณ

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2530, หน้า 19) ได้ให้ความหมายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไว้ว่า หมายถึงการตรวจสอบความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพทางสมองด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนว่าหลังจากเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ แล้ว ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในวิชาที่เรียนมากน้อยเพียงใด มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรในวิชานั้น ๆ เพียงใด

ทพวงมหาวิทยาลัย (2535, หน้า 21) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลสัมฤทธิ์ทางด้านเนื้อหา ความรู้ และด้านกระบวนการแสวงหาความรู้ในเรื่องนั้น ๆ

กล่าวโดยสรุป ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทักษะด้านต่าง ๆ ซึ่งได้รับและพัฒนามาจากการเรียนการสอน โดยอาศัยเครื่องมือในการวัดผล เพื่อให้รู้ว่ามีนักเรียนมีความรู้ ทักษะ และมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านต่าง ๆ ของสมรรถภาพทางสมองมากน้อยเพียงใด

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับครูที่จะใช้ในการตรวจสอบพฤติกรรมหรือผลการเรียนรู้อันเนื่องมาจากการจัดการเรียนการสอนของครูว่าผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการเรียนรู้แต่ละวิชามากน้อยเพียงใด ผลการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ และเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการสอนของครูให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (อรุณี ศิริโวหาร, 2549, หน้า 67)

คำว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ (Achievement Test) นักวัดผลและนักการศึกษาเรียกชื่อแตกต่างกันไปเป็น แบบทดสอบความสัมฤทธิ์ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ หรือแบบสอบผลสัมฤทธิ์ และได้ให้ความหมายไว้ในแนวเดียวกันดังนี้

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ (2538, หน้า 171) ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า หมายถึง แบบทดสอบที่วัดความรู้ของนักเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว ซึ่งมักจะเป็นข้อคำถามให้นักเรียนตอบด้วยกระดาษและดินสอ (Paper and Pencil Test) กับให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง (Performance Test)

เขาวดี วิบูลย์ศรี (2540, หน้า 28) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบทดสอบวัดความรู้เชิงวิชาการ มักใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เน้นการวัดความรู้ความสามารถจากการเรียนรู้ในอดีตหรือในสภาพปัจจุบันของแต่ละบุคคล

ไพรัตน์ วงษ์นาม (2544, หน้า 248) ได้กล่าวถึงแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่าเป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดระดับความสามารถของนักเรียนว่ามีความรู้ความสามารถในเนื้อหาที่เรียนไปแล้วเพียงใด จุดมุ่งหมายของการใช้แบบทดสอบเพื่อดูว่าหลังจากที่ได้เรียนไปแล้วนักเรียนมีผลสำเร็จจากการเรียนเพียงใด

กล่าวโดยสรุปว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดความรู้ ทักษะของความสามารถทางสมองด้านต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ทั้งปวงมาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ข้อตกลงเบื้องต้นของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์

จากความหมายของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่กล่าวมาแล้ว เขาวดี วิบูลย์ศรี (2540, หน้า 19) ได้กล่าวถึงสิ่งที่ควรคำนึงถึงในการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนว่า มีข้อตกลงเบื้องต้น 3 ข้อ ดังนี้

ข้อที่ 1 เนื้อหา หรือทักษะภายในขอบเขตที่ครอบคลุมในแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์นั้นจะต้องสามารถจำกัดอยู่ในรูปของพฤติกรรมซึ่งมีความเฉพาะเจาะจงในลักษณะที่จะสื่อสารไปยังบุคคลอื่นได้ ถ้าเป้าหมายทางการศึกษาไม่สามารถจำกัดอยู่ในรูปของพฤติกรรมแล้วย่อมไม่สามารถที่จะวัดในลักษณะของผลสัมฤทธิ์ได้อย่างชัดเจน

ข้อที่ 2 ผลผลิตที่แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วัดนั้น จะต้องเป็นผลผลิตเฉพาะที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการเท่านั้น จะวัดผลผลิตอย่างอื่นไม่ได้

ข้อที่ 3 ผลสัมฤทธิ์หรือความรู้ต่าง ๆ ที่แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์วัดได้นั้น ถ้าจะนำไปเปรียบเทียบกับกันแล้ว ผู้เข้าสอบทุกคนจะต้องมีโอกาสได้เรียนรู้ในเรื่องนั้น ๆ อย่างเท่าเทียมกัน ข้อตกลงเบื้องต้นนี้จะบรรลุได้ดีสำหรับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ครูสร้างขึ้นเพื่อ

ใช้ในชั้นเรียน เนื่องจากนักเรียนแต่ละคนต่างเรียนเนื้อหาสาระเหมือนกันในวิชาเดียวกัน และได้รับประสบการณ์จากการทำแบบฝึกหัดเช่นเดียวกัน

ประเภทของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. แบบทดสอบมาตรฐาน (Standardized Test) เป็นแบบทดสอบที่สร้างขึ้น โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญมากกว่าที่จะสร้างขึ้นโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ตามปกติแล้วผู้สร้างแบบทดสอบประเภทนี้ มักประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญทางการวัดผลและประเมินผล รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้น ๆ ตลอดจนครูในโรงเรียนต่าง ๆ ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดขอบข่ายเนื้อหาวิชาที่ต้องการทดสอบให้เหมาะสม โดยขั้นตอนการสร้างจะต้องมีการระบุหลักการและเหตุผลของการสร้างแบบทดสอบ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการสร้างที่ชัดเจน มีการทดลองใช้แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบความเป็นมาตรฐาน

2. แบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น (Teacher – Made Test) เป็นแบบทดสอบที่มุ่งวัดผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนเฉพาะกลุ่มที่ครูสอน เป็นแบบทดสอบที่ใช้กันทั่วไปในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 แบบอัตนัย หรือความเรียง (Subjective Test or Essay Type) หมายถึงแบบทดสอบที่มีคำถามให้ และให้ผู้ตอบเขียนตอบยาว ๆ ภายในเวลาที่กำหนด ข้อสอบประเภทนี้แต่ละข้อจะวัดได้หลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านภาษา ความคิด เจตคติ เป็นต้น

2.2 แบบปรนัย หรือแบบให้ตอบสั้น ๆ (Objective Test or Short Answer) หมายถึงแบบทดสอบที่กำหนดให้ตอบสั้น ๆ หรือมีคำตอบให้เลือกแบบถูก – ผิด แบบเติมคำ หรือเติมความแบบจับคู่ หรือแบบเลือกตอบ เป็นต้น

ทั้งแบบทดสอบมาตรฐานและแบบทดสอบที่ครูสร้างขึ้น มีวิธีในการสร้างข้อคำถามเหมือนกัน คือเป็นคำถามที่วัดพฤติกรรมที่สอนไปแล้ว โดยตั้งคำถามให้ครอบคลุมพฤติกรรมต่าง ๆ ดังนี้

1. วัดความรู้ความจำ (Knowledge)
2. วัดความเข้าใจ (Comprehension)
3. วัดด้านการนำไปใช้ (Application)
4. วัดด้านการวิเคราะห์ (Analysis)
5. วัดด้านการสังเคราะห์ (Synthesis)
6. วัดด้านการประเมินค่า (Evaluation)

คุณลักษณะของแบบทดสอบที่ดี (จำนง พรายแย้มแจ, 2533, หน้า 30)

1. เทียงตรง คือ สามารถวัดสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการวัดตรงตามจุดมุ่งหมาย
 2. ยุติธรรม คือ โจทย์คำถามไม่เปิดช่องให้เด็กฉลาดใช้ไหวพริบเดาถูก และไม่เปิดโอกาสให้เด็กเกียจคร้านตอบได้ ข้อสอบต้องครอบคลุมทั้งเนื้อหาวิชาและสมรรถภาพทางสมอง
 3. ถามลึก คือ ถามให้เด็กนำความรู้ที่ไปวิเคราะห์ วิจัย และใช้ในสถานการณ์จริง ๆ
 4. ชั่วๆ คือ เป็นคำถามที่สามารถปลูกให้เด็กตื่นใ้สนใจอยากที่จะสอบ ทำให้เด็กเกิดความคิดว่าตัวเองจะต้องเตรียมตัวให้เรียนดีขึ้นอย่างไร
 5. จำเพาะเจาะจง คือ ทั้งคำถามและคำตอบมุ่งถามเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างชัดเจน ไม่กำกวม
 6. ปรนัย คือ ข้อคำถามต้องชัดเจน มีมาตรฐานการตรวจให้คะแนน สามารถแปลความหมายของคะแนนได้อย่างแจ่มชัด
 7. มีประสิทธิภาพ คือ สามารถให้คะแนนเที่ยงตรง และเชื่อถือได้มากที่สุด
 8. ยากง่ายพอเหมาะ คือ ข้อสอบแต่ละข้อมีค่าของความยากง่ายใกล้เคียง .05
 9. มีอำนาจจำแนก คือ เป็นข้อสอบที่สามารถแยกเด็กเก่งและเด็กอ่อนออกจากกันได้จริง คือมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ .20 ขึ้นไป
 10. ต้องเชื่อมั่นได้ คือ ข้อสอบที่สามารถให้คะแนนที่คงที่ สอบกี่ครั้งก็ได้คะแนนระดับนั้นทุกครั้ง
- กล่าวโดยสรุป การวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนั้น จะต้องสร้างแบบทดสอบให้ครอบคลุมเนื้อหา และตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

เจตคติต่อการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

ความหมายของเจตคติ

เจตคติเป็นความรู้สึกของคน คนเรารู้สึกได้จากประสาทสัมผัสกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นการรับรู้สิ่งนั้นก่อนถ้าจิตเรากำลังเกี่ยวข้องกับสิ่งนั้น คือ เกิดความสนใจ ซาบซึ้งใจ พอใจ เจตคติก็นจะตามมา การที่เราจะวัดสิ่งใด เราต้องรู้จักหน้าตาของสิ่งนั้นว่าเป็นอย่างไร เจตคติก็นั่นกัน ก่อนจะวัดต้องนิยามให้ชัดเจน คำว่าเจตคติ (Attitude) มีผู้เชี่ยวชาญนิยามไว้หลายความหมายดังตัวอย่างต่อไปนี้

พวงรัตน์ ทวีรัตน์ (2540, หน้า 106) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลต่าง ๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมต่อสิ่งต่าง ๆ ไปบนทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นไปในทางสนับสนุนหรือต่อต้านก็ได้

เธอร์สโตน (Thurstone, 1976, p. 49) กล่าวว่า เจตคติเป็นตัวแทนทางจิตวิทยาอย่างหนึ่งที่ไม่อาจสังเกตได้ง่าย แต่เป็นความโน้มเอียงภายในแสดงให้เห็นได้โดยพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เจตคดียังเป็นเรื่องของความชอบ ไม่ชอบ ความลำเอียง ความคิดเห็น ความรู้สึกและความเชื่อในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

กาเย่ (Gagne, 1977, p. 219) กล่าวว่า เจตคติเป็นสภาพภายในของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกปฏิบัติของแต่ละบุคคล เจตคติไม่ได้กำหนดการปฏิบัติที่เป็นเฉพาะแต่จะทำให้กลุ่มของการปฏิบัติในแต่ละบุคคลมีโอกาสเกิดขึ้น ได้มากหรือน้อย เจตคติจึงเป็นแนวโน้มของการตอบสนองของบุคคล

ไอเคน (Aiken, 1985, p. 290) กล่าวว่า เจตคติ หมายถึง ความโน้มเอียงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ในการตอบสนองเชิงบวกหรือเชิงลบต่อวัตถุที่แน่นอน สถานการณ์ สถาบัน สิ่งของ หรือบุคคลอื่น

โรคิส (Rokeach, 1986, p. 112) กล่าวว่า เจตคติเป็นการผสมผสาน จัดระเบียบความเชื่อที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะชอบหรือไม่ชอบ

สรุปว่า เจตคติหรือทัศนคติ ถือว่าเป็นความรู้สึกเชื่อ ศรัทธาต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจนเกิดความพร้อมที่จะแสดงการกระทำออกมาซึ่งอาจเป็นไปในทางที่ดีหรือไม่ดีก็ได้ เจตคดียังเป็นพฤติกรรมแต่เป็นพฤติกรรมที่จะทำให้เกิดพฤติกรรม ดังนั้นเจตคติจึงเป็นคุณลักษณะของความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ภายในใจ จึงสรุปนิยามเจตคติที่สอดคล้องกัน 4 ประการ คือ ความโน้มเอียงที่ตอบสนอง มีความคงทนตลอดเวลา มีความคงเส้นคงวาและมีทิศทาง (ล้วน สายยศ, 2543, หน้า 52)

องค์ประกอบของเจตคติ

นักจิตวิทยามีความเชื่อเกี่ยวกับเจตคติที่แตกต่างกัน ไม่มีบทสรุปที่แน่นอน แต่ละกลุ่มพยายามศึกษาค้นคว้าไปเรื่อย ๆ ปัจจุบันมีแนวความคิดเห็นแตกต่างกันอยู่ 3 กลุ่ม (ธีระพร อุวรรณโณ, 2528, หน้า 15 - 39)

ก. เจตคติมียองค์ประกอบเดียว ตามความคิดหรือแนวความเชื่อนี้พิจารณาได้จากนิยามเจตคตินั้นเอง กลุ่มนี้จะมองเจตคติเกิดจากการประเมินค่าของเจตคติว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบ

ข. เจตคติมีสององค์ประกอบ ตามแนวคิดนี้มองเจตคติประกอบด้วย องค์ประกอบด้านสติปัญญา (Cognitive) และด้านความรู้สึก (Affective) นักจิตวิทยาที่สนับสนุนการแบ่งเจตคติเป็น 2 องค์ประกอบ ได้แก่ แคทซ์ (Katz, 1960, pp. 203 - 204)

ค. เจตคติมีสามองค์ประกอบ แนวความคิดนี้เชื่อว่าเจตคติมี 3 องค์ประกอบ หรือ 3 ส่วน (Three Component) ได้แก่

1. ด้านสติปัญญา (Cognitive Component) ประกอบไปด้วยความรู้ ความคิด และความเชื่อที่ผู้นั้นมีต่อเป้าเจตคติ ถ้าสมมติให้รัสเซียเป็นเป้าเจตคติ ถ้ากล่าวที่ว่า “รัสเซียเป็นประเทศเผด็จการ” ถือเป็นการเชื่อต่อประเทศรัสเซีย ดังนั้น ข้อคิดเห็นเป้าใดเป้าหนึ่งถือเป็นความเชื่อ ตัวอย่างความเชื่อต่าง ๆ เช่น “คนไทยรักสงบ” “ครูทำให้ชาติเจริญ” “วัดผลมีประโยชน์ต่อสังคม” ความเชื่อที่กล่าวมาแล้วเป็นเพียงด้านสติปัญญาเท่านั้น

2. ด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกหรืออารมณ์ของคนคนหนึ่งที่มีต่อเป้าเจตคติ ว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้น พอใจหรือไม่พอใจสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด หลังจากการสัมผัสหรือรับรู้เป้าเจตคติแล้ว สามารถแสดงความรู้สึกโดยการประเมินสิ่งนั้นว่าดีหรือไม่ดี ตัวอย่างเช่น “ข้าพเจ้าไม่ชอบประเทศเผด็จการ” “ข้าพเจ้าชอบนิสัยคนไทย” “ข้าพเจ้าชอบวัดผล” “ครูเป็นอาชีพที่ดี” ฯลฯ ความรู้สึกเป็นการแสดงอยู่ในใจของคนคนนั้น

3. ด้านพฤติกรรม (Behavioral Component) บางทีเรียกว่า Action Component เป็นด้านแนวโน้มของการจะกระทำหรือจะแสดงพฤติกรรม เจตคติเป็นพฤติกรรมซ่อนเร้น ในขั้นนี้เป็นการแสดงแนวโน้มของการกระทำต่อเป้าเจตคติเท่านั้น ยังไม่แสดงออกจริง ดังตัวอย่าง “ถ้าใครพูดถึงประเทศเผด็จการข้าพเจ้าจะเดินหนี” “ถ้าเห็นคนไทยที่ไหน ข้าพเจ้าจะเข้าไปคบหา” ถ้ามีการอภิปรายทางวัดผล ข้าพเจ้าจะไปฟัง” ในขั้นนี้เป็นแนวโน้มที่จะกระทำอยู่ในใจ

ดังนั้น จะเห็นว่าเจตคติมี 3 องค์ประกอบ คือ ด้านสติปัญญา ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม สามารถวัดเจตคติได้ชัดเจนกว่าองค์ประกอบเดียว และสององค์ประกอบ และเชื่อถือได้

ลักษณะของเจตคติ

ตามแนวคิดของชอว์ และไรท์ (Shaw & Wright, 1967) ได้รวบรวมลักษณะทั่วไปหรือมิติของเจตคติจากแนวความคิดของนักจิตวิทยาหลายคน ส่วนใหญ่แล้วมองลักษณะของเจตคติ ดังนี้

1. เจตคติขึ้นอยู่กับการประเมินโนภาพของเจตคติแล้วเกิดเป็นพฤติกรรมแรงจูงใจ เจตคติเป็นเพียงความรู้สึกโน้มน้าจากการประเมินยังไม่ใช่พฤติกรรม ตัวเจตคติเองไม่ใช่แรงจูงใจ แต่เป็นตัวการทำให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม

2. เจตคติเปลี่ยนแปรความเข้มข้นตามแนวของทิศทางตั้งแต่บวกจนถึงลบ นั่นคือเป็นการแสดงความรู้สึกว่าไปทางบวกมากหรือน้อย ไปทางลบมากหรือน้อย ความเข้มข้นศูนย์ก็คือไม่รู้สึกรู้สึกันเอง หรือเป็นกลางระหว่างบวกกับลบแต่จุดที่เป็นกลางเป็นปัญหาต่อการแปลผลเพราะว่ามีความคลาดเคลื่อนในการตอบ

3. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้มากกว่ามีมาเองแต่กำเนิด จากการเรียนรู้สิ่งที่ปฏิสัมพันธ์รอบตัวเราซึ่งเป็นเป้าเจตคติทั้งหลาย ถ้าเรียนรู้ว่าสิ่งนั้นมีคุณค่าก็จะเกิดเจตคติ การเรียนรู้เป้าเจตคติอาจผ่านตัวจริงหรือผ่านสื่อทั้งหลายที่มีต่อเป้าหมายเจตคติตัวจริงก็สามารถเกิดเจตคติขึ้นได้

4. เจตคติขึ้นอยู่กับเป้าเจตคติหรือกลุ่มสิ่งเร้าเฉพาะอย่างสิ่งเร้าทั้งหลายอาจเป็นคน สัตว์ สิ่งของ สถานการณ์ มโนภาพ อุดมการณ์ อาชีพหรือสิ่งอื่น ๆ ก็ได้ เจตคติจะมีลักษณะอย่างไรจึงขึ้นอยู่กับเป้าเจตคติที่ได้สัมผัสเรียนรู้มามากน้อยแตกต่างกันเป็นสำคัญ

5. เจตคติมีค่าสหสัมพันธ์ภายในเปลี่ยนแปลงไปตามกลุ่ม คือกลุ่มที่มีลักษณะเดียวกันจะมีความสัมพันธ์กันสูง กลุ่มที่มีลักษณะต่างกันเจตคติจะมีความสัมพันธ์กันต่ำ

6. เจตคติจะมีลักษณะมั่นคงและทนทานเปลี่ยนแปลงยาก คือถ้าเป็นเจตคติจริง ๆ แล้วการเปลี่ยนแปลงจะช้าและทำได้ยาก แต่ถ้าเบี่ยงเบนบ่อย ๆ นานเข้าเจตคติก็เปลี่ยนแปลงได้

การเกิดเจตคติ และแหล่งอิทธิพลต่อการเกิดและการเปลี่ยนเจตคติ

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้ 5 วิธี คือ

1. จากการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิก (Classical Conditioning) ของพาฟลอฟในเรื่องสิ่งเร้าที่มีเงื่อนไขก่อให้เกิดการตอบสนองที่มีเงื่อนไขได้ เช่น ความมืด ทำให้เด็กกลัวเพราะเคยตกใจในเสียงฟ้าร้องในเวลากลางคืน เป็นต้น

2. จากการแผ่ขยายสิ่งเร้า (Stimulus Generalization) หมายถึงกระบวนการสิ่งเร้าบางอย่างที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติคล้ายสิ่งเร้าที่มีเงื่อนไขมากระตุ้นให้คนมีปฏิกิริยาที่เคยมีต่อสิ่งเร้าที่มีเงื่อนไข เช่น การที่บุคคลกลัวสัตว์ปีกเนื่องจากเคยถูกไก่จิกในตอนเป็นเด็กนับตั้งแต่นั้นมาจึงไม่กล้าเข้าใกล้สัตว์ที่มีลักษณะเหมือนไก่ทุกชนิด

3. จากการวางเงื่อนไขการกระทำ (Operant Conditioning) แนวคิดพื้นฐานของการวางเงื่อนไข การกระทำประกอบด้วยสิ่งเร้าที่แสดงแตกต่างที่มีต่อการตอบสนอง แล้วจะได้ผลการเสริมแรงบวก เช่น เด็กเห็นพ่อและขอเงินพ่อจึงให้เงิน

4. จากการสังเกต ในลักษณะนี้จะมีตัวแบบ (Model) เช่น เด็กวัยรุ่นหญิงใส่เสื้อสั้นจนเห็นสะดือตามนักร้องวัยรุ่น หรือเด็กวัยรุ่นชายใส่ตุ้มหูข้างเดียวตามอย่างนักแสดงวัยรุ่นชายแล้วมีคนชมว่าทันสมัย ดูดี ก็จะทำให้เกิดการเลียนแบบกันแสดงว่าวัยรุ่นมีเจตคติทางบวกกับการใส่ตุ้มหูข้างเดียวกับการใส่เสื้อสั้น โชว์สะดือ

5. จากความเชื่อ เช่น เด็กเชื่อว่าการไหว้พระจะทำให้พระคุ้มครอง มีแต่ความสุข ความเจริญ เมื่อเด็กเห็นพระที่ไหนจะยกมือไหว้ แสดงถึงเจตคติที่ดีต่อพระหรือบุคคลที่เขว่น พระเครื่องจะไม่รูดราวตากผ้าจะหลีกเลี่ยงสถานที่มีราวตากผ้า เพราะมีความเชื่อว่าเป็นสิริมงคล แสดงให้เห็นเจตคติด้านลบต่อราวตากผ้า

แหล่งอิทธิพลต่อการเกิดและการเปลี่ยนเจตคติ มี 4 แหล่ง คือ

1. ครอบครัว พ่อแม่เป็นผู้ถ่ายทอดความเชื่อ เจตคติ ให้เด็กทั้งโดยเจตนาและไม่เจตนา เช่น การนับถือศาสนา เด็กจะนับถือศาสนาตามพ่อแม่ไปจนโต หลังจากนั้นอาจจะเปลี่ยนหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ใหม่ๆ

2. ผู้คนที่ได้พบปะด้วย ถ้าเป็นเด็กส่วนใหญ่เป็นบุคคลในโรงเรียน เช่น เพื่อนฝูง ครู - อาจารย์ ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเขา จึงมีโอกาสดำเนินการปลูกฝังจากการอบรมสั่งสอน ของครู หรือเพื่อนที่ดีคอยให้ความช่วยเหลือก็จะทำให้มีเจตคติที่ดีต่อเขา

3. สื่อมวลชน นับว่าเป็นแหล่งที่มีอิทธิพลมากอีกแหล่งหนึ่งต่อการเกิดและการเปลี่ยนแปลงเจตคติของเด็กและผู้รับสื่อ สื่อในที่นี้หลายรูปแบบทั้งในรูปของเอกสารสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ วารสาร หนังสืออ่านเล่น ฯลฯ และสื่อไม่เป็นสิ่งพิมพ์

ประโยชน์ของเจตคติ

เจตคติเป็นสิ่งสำคัญในการทำให้คนแสดงพฤติกรรมออกมา การศึกษาเจตคติจึงเป็นการศึกษาความรู้สึกของคน ส่วนดีจะได้ให้การส่งเสริม ส่วนเสียจะได้แก้ไขทันที่ ประโยชน์ของการศึกษาเจตคติจึงมีมากอาจกล่าวสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ ดังนี้

1. เจตคติเป็นคำย่อของการอธิบายความรู้สึกยาว ๆ กลุ่มพฤติกรรมต่าง ๆ ได้มาก
2. เจตคติใช้พิจารณาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งอื่นหรือมีต่อเป้าเจตคติของคนคนนั้นได้
3. เจตคติสามารถมองสังคมได้เพราะเป็นสิ่งที่ลงเส้นคงวาจึงสามารถอธิบายความคงเส้นคงวาของสังคมได้
4. เจตคติมีความคงามในตัวมันเอง เจตคติของคนที่มีต่อเป้าเจตคติรอบ ๆ ตัวเราเอง สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคน ๆ นั้นมีคุณค่าในการศึกษาจุดมุ่งหมายของชีวิตเขา
5. การให้การศึกษาเพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีงามตามสังคมจำเป็นต้องศึกษาสัญชาตญาณและการปรับสิ่งแวดล้อมเพื่อให้มีอิทธิพลต่อเจตคติของคนตามที่ต้องการ
6. เจตคติเป็นศูนย์กลางความคิดและเป็นฐานของพฤติกรรมสังคมการปรับระบบกลไกของสังคมจึงควรเปลี่ยนแปลงเจตคติของแต่ละบุคคล

ทฤษฎีและความเชื่อเกี่ยวกับการเกิดเจตคติ

การเกิดเจตคตินั้นมีผู้เชื่อว่าเกิดได้หลายอย่าง บางคนเชื่อว่าเจตคติเป็นลักษณะนิสัยชนิดหนึ่งเมื่อลักษณะนิสัยเกิดจากการเรียนรู้เลยเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการเรียนรู้ได้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) ข้อตกลงเบื้องต้นของทฤษฎีนี้คือ เจตคติสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับลักษณะอื่น ๆ ของคน คนแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริงเพื่อสร้างสมการเรียนรู้ เขาเรียนรู้ความรู้สึกและค่านิยมต่าง ๆ ได้จากข้อเท็จจริง โดยอาศัยกระบวนการที่ควบคุมการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการก่อให้เกิดเจตคติได้ การเรียนรู้ที่ผ่านการเสริมแรงจะทำให้เกิดความสนใจ มีความรู้สึกเป็นบวก เกิดเจตคติที่ดี การเลียนแบบเป็นการเรียนรู้ชนิดหนึ่ง

ทฤษฎีทางอารมณ์ แบ่งออกเป็น 3 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีอารมณ์ของเจมส์ - แลง (James - Lange Theory) เกิดโดยวิลเลียม เจมส์ (William James) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ได้ประกาศความคิดเห็นเรื่องอารมณ์ในปี ค.ศ. 1884 และคาร์ล แลง (Carl Lange) นักจิตวิทยา ชาวเดนมาร์ก ได้ประกาศความคิดเห็นเรื่องอารมณ์ในปี ค.ศ. 1885 ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกัน นักจิตวิทยาจึงให้ชื่อทฤษฎีอารมณ์ตามนามของคนทั้งสองเพื่อเป็นการให้เกียรติทั้งเจมส์ - แลง ได้ประกาศออกมาพร้อมกันว่า คนเรามีความรู้สึกที่ซับซ้อนที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและทั่วถึงในร่างกายความรู้สึกเช่นนั้นเรียกว่า อารมณ์ ดังนั้น เราจึงสังเกตคนที่มีอารมณ์ทางหน้าตา ท่าทาง
2. ทฤษฎีทางอารมณ์ของแคนนอน - บาร์ด (Cannon - Bard Theory) มีชื่ออีกอย่างหนึ่งว่า Thalamic Theory เกิดจากแนวความคิดของนักจิตวิทยา 2 ท่าน คือ แคนนอน และบาร์ด ทฤษฎีนี้เชื่อว่า สมองส่วนที่เรียกว่า ไฮโปทาลามัส (Hypothalamus) ควบคุมการเกิดอารมณ์ของมนุษย์และสัตว์ โดยการทดลองศึกษาจากสุนัขที่ได้รับการฝึกจากสิ่งเร้าให้มีความรู้สึกโกรธ กลัว ดีใจ จนเคยชิน หลังจากนั้นผ่าสมองสุนัขเอาส่วนไฮโปทาลามัส (Hypothalamus) ออกแล้วสังเกตดูสุนัขเมื่อถูกกระตุ้นด้วยสิ่งเร้าเดิม ปรากฏว่าสุนัขไม่แสดงอารมณ์ใด ๆ เลย
3. ทฤษฎีอารมณ์ของแมคดักกัลล์ (Mc Dougall Theory) ทฤษฎีนี้เน้นเรื่องอารมณ์และสัญชาตญาณ โดยเชื่อว่าอารมณ์เป็นสภาพที่อยู่ในจิตสำนึก และสัญชาตญาณซึ่งติดตัวมาแต่เกิดเป็นปฏิกิริยาที่ควบคุมกัน เช่น สัญชาตญาณหนีภัยคู่กับอารมณ์กลัว สัญชาตญาณต่อสู้คู่กับอารมณ์โกรธ เป็นต้น

การวัดเจตคติ

เนื่องจากเจตคติเป็นความคิดรวบยอดนามธรรมที่นักวิชาการคิดขึ้นเพื่อศึกษา ภาวะทางจิตที่มีผลกระทบทางพฤติกรรม เป็นตัวแปรแทรกซ้อน (Intervening Variable) ที่เรา

มองไม่เห็นแต่รู้ว่ามียู่ ฉะนั้นการศึกษาการวัดจึงสามารถใช้วิธีการต่าง ๆ มากมายที่อยู่ในสังคมศาสตร์ เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ของพฤติกรรม และวิธีการทางอ้อมทั้งหลาย เช่น เทคนิคการวัดแบบสะท้อนให้เห็นภาพรวมไปจนถึงวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และเทคนิคการวัดความหมายที่สำคัญคือ มาตราวัดเจตคติต่าง ๆ ซึ่งสร้างขึ้นเพื่อวัดเจตคติโดยตรง

1. แบบสอบถามวัดเจตคติ (Attitude Test) เป็นเครื่องมือการวัดพฤติกรรมเกี่ยวกับความรู้นึกคิดของจิตใจ อารมณ์ และคุณธรรมของบุคคล ซึ่งสามารถจำแนกได้ 5 ระดับคือ การรับรู้ การตอบสนอง การสร้างคุณค่า การจัดระบบคุณค่า และการสร้างลักษณะนิสัยตามขั้นตอนการสร้างของเธอร์สตัน ดำเนินเป็นขั้น ๆ ดังนี้

1.1 ขั้นรวบรวมคำถาม (Collecting of Statements) เป็นขั้นที่หาคำถามในสิ่งที่จะวัดหรือสำรวจเรื่องนั้นให้มากที่สุด ข้อคำถามอาจมาจากหลายแหล่ง เช่น คิดขึ้นเอง จากเพื่อน จากหนังสือวารสารและอื่น ๆ ประกอบด้วยคำถามที่ถามสิ่งที่เป็นเจตคติที่ดีและไม่ดีต่อสิ่งนั้น ๆ

1.2 ขั้นตรวจทานและประเมินค่าคำถาม (Evaluation of Statements) เป็นขั้นตรวจสอบคำถามต่าง ๆ และพิจารณาขั้นคำถามแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญมาช่วยตัดสิน

1.3 ขั้นกำหนดค่าของสเกล (Determination of Scale Value) เมื่อผู้ตัดสินได้กำหนดไว้เรียบร้อยแล้วว่าคำถามใดควรอยู่ในขั้นใด ต่อมาก็ให้นำมาคำนวณในแต่ละข้อคำถาม หาค่ามัธยฐานและค่าควอไทล์

1.4 ขั้นเลือกข้อความสุดท้าย (Selection of Final Statements) เลือกข้อคำถามที่ดีที่สุดประมาณ 20-50 ข้อ ในแต่ละข้อจะมีเกณฑ์ดังนี้

1.4.1 ข้อคำถามที่มีค่ามัธยฐานเท่ากันไว้พวกเดียวกัน เรียงจากค่าสูงไปหาค่าต่ำ

1.4.2 เลือกข้อคำถามที่มีค่าควอไทล์น้อยที่สุด ตามจำนวนต้องการ ถ้าควอไทล์มากกว่า 1.67 เป็นข้อคำถามไม่ดี

1.4.3 ถ้าข้อคำถามมีค่ามัธยฐานมาก ๆ อาจทำเป็นข้อคำถามอีกชุดเป็นชุดคู่ขนาน (Parallel Form)

1.4.4 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

1.4.5 หาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ของมัธยฐานที่ผู้ตอบไปสัมพันธ์กับผู้เชี่ยวชาญ

1.4.6 รูปคำถามที่กำหนดนี้จะไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิกำหนดเกณฑ์ก่อนแล้วจึงนำมาสร้างเป็นแบบสอบถาม นำไปทดลองให้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อสร้างเกณฑ์ปกติ (Norm) ไว้สำหรับการแปลความหมายเมื่อนำไปใช้ทดลองจริง

1.5 การนำไปใช้จริง ๆ กับกลุ่มตัวอย่างให้เลือกตอบที่ตนเห็นด้วย 5 คำถาม เมื่อเลือกได้แล้วก็ถือว่าคำมัชฌิมาประจำคำถามในแต่ละข้อเป็นเท่าไร ถ้าต่ำกว่าแปลว่ามีเจตคติค่อนข้างลบ ถ้าอยู่ก่อนไปทางสูงแปลว่ามีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น (พิตร ทองชั้น, 2546, หน้า 234 - 235)

2. หลักการประเมินผลด้านเจตคติและค่านิยม คือวัดคุณลักษณะที่ต้องการวัดเพราะคุณลักษณะส่วนตัวเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกมา วัดหลาย ๆ ครั้ง เพราะจิตใจอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์และเวลาที่เปลี่ยนไป วัดผลอย่างต่อเนื่องด้วยเทคนิควิธีหลาย ๆ วิธี เพื่อให้ได้คุณลักษณะด้านจิตใจและอารมณ์ ความร่วมมือ การวัดเจตคติเป็นการวัดเรื่องส่วนตัวบางคนไม่กล้าเปิดเผยเพราะกลัวเกิดผลเสียกับตน จึงต้องใช้เทคนิคที่หลากหลายให้ผู้ตอบสบายใจ ใช้ผลการวัดให้ถูกต้อง เนื่องจากคำตอบไม่มีถูกหรือผิดเหมือนแบบทดสอบแต่เป็นการวัดเพื่อทราบข้อมูลที่จะนำไปพัฒนาชุดการเรียนรู้เท่านั้น เครื่องมือวัดด้านเจตคติและค่านิยมประกอบด้วยหลายประเภท เช่น แบบสังเกต แบบสำรวจ และแบบสอบถาม เป็นต้น โดยยึดหลักในการสร้างเครื่องมือด้านเจตคติและค่านิยม ดังนี้คือ กำหนดคุณลักษณะที่ต้องการวัด กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ กำหนดวิธีการวัดหรือเครื่องมือวัด สร้างเครื่องมือวัด และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ (สำนักงานทดสอบและพัฒนามาตรฐานการศึกษา, 2545, หน้า 147 - 149)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน พบว่า การสร้างชุดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและผนวกรูปแบบการสอนแบบสืบสวนสอบสวน สามารถนำไปพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ จากข้อมูลเหล่านี้ทำให้ผู้วิจัยคิดสร้างชุดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เรื่อง ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวนสอบสวน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

พรเพ็ญ เตชะพิทักษ์ธรรม (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่อง ประเทศในเอเชียที่น่าสนใจ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ผลการทดลองปรากฏว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 87.69/82.15 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

สุพัตรา สิริรักษ์ (2540) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหา และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาสังคมด้วยวิธีสอนแบบวิธีทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่านักเรียน

ที่ได้รับการสอนแบบวิธีทางวิทยาศาสตร์โดยใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุพัฒนา กุ่มพงษ์ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างชุดการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ครอบครัว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ชุดการสอนที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 90.00/86.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

มนิรัตน์ เสมเสวก (2546) ได้สร้างชุดการสอนเพื่อพัฒนาการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เรื่องการประหยัดพลังงานไฟฟ้าในบ้าน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัยพบว่าชุดการสอนมีประสิทธิภาพ 86.66/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้แสดงว่าชุดการสอนนี้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้

สายสุนีย์ หนูแสง (2546) ได้ทำวิจัยเรื่องการศึกษาผลสัมฤทธิ์และความคิดวิเคราะห์ เรื่อง เศรษฐศาสตร์ในชีวิตประจำวัน กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่สอนโดยวิธีการสืบสวนสอบสวน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมินทราชูทิศ กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบสืบสวนสอบสวนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

อรุณี ศิริโวหาร (2549) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างชุดการเรียนรู้ เรื่อง การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม หน่วยการเรียนรู้เรื่อง ถนนสายอารยธรรม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยปรากฏว่า ชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 88.85/81.92 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

ประภา วงษ์ตั้ง (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยก่อนสุโขทัยถึงสมัยสุโขทัย กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม และความสามารถทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านหนองขาม (สันติกาญจน์ราษฎร์บำรุง) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ประวัติศาสตร์ชาติไทยสมัยก่อนสุโขทัยถึงสมัยสุโขทัย ของนักเรียนที่เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

มีคส์ (Meek, 1972) ได้ทำวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบวิธีสอนแบบใช้ชุดการสอนกับวิธีสอนแบบปกติโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการใช้ชุดการสอนสำหรับสอนนักศึกษา ครู กับวิธีการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยพบว่าวิธีสอนโดยใช้ชุดการสอนมีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และมีเจตคติต่อการสอนเพิ่มขึ้น

อลสัน (Olson, 1975, p. 4992 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดการสอนในการศึกษาแผนใหม่ที่ใช้เป็น โครงการเริ่มทดลองสำหรับ โรงเรียนในเขตคานาว่า ในรัฐเวอร์จิเนีย ตะวันตก ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาที่ใช้ชุดการสอนให้ผลดีกว่าการสอนโดยไม่ใช้ชุดการสอน

แอนเดอร์สัน (Anderson, 1982, p. 4975 - A) สร้างชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองเพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองกับการสอนแบบบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญจากกลุ่มที่สอนโดยใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองและการสอนแบบบรรยาย ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวางแผนการสอน และวิธีสอน แต่ไม่มีความแตกต่างกันทางด้านทัศนคติที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา

วิลสัน (Willson, 1989, p.1258 - B) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลการใช้ชุดการเรียนรู้ของครู เพื่อการแก้ปัญหาในการเรียนของเด็กเรียนช้า ด้านคณิตศาสตร์เกี่ยวกับการบวก การลบ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนยอมรับว่าการใช้ชุดการเรียนรู้มีผลดีมากกว่าการสอนตามปกติ อันเป็นวิธีการหนึ่งซึ่งช่วยให้ครูสามารถแก้ปัญหการสอนที่อยู่ในหลักสูตรคณิตศาสตร์ได้

ฮิลเคย์ และซิลลิวน (Hulley & Sullivan, 1998, Abstract) ได้ทำการวิจัยการใช้ชุดการเรียนการสอนบูรณาการวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การเรียนโดยใช้ชุดการเรียนการสอนช่วยสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถบูรณาการความรู้วิทยาศาสตร์และสังคมศึกษาได้ด้วยตนเอง

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้ที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า

1. ชุดการเรียนรู้ คือ เครื่องมืออย่างหนึ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้
2. ส่วนประกอบที่สำคัญของชุดการเรียนรู้จะประกอบด้วย คู่มือครู หรือแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เนื้อหาบทเรียน แบบฝึกหัดท้ายบทเรียน อุปกรณ์ช่วยสอนอื่น ๆ ที่จำเป็นในการสอน เช่น แผ่นภาพ แผ่นใส สไลด์ ภาพยนตร์ วิดีโอ แบบจำลอง หรือเครื่องมือทดลอง ซึ่งอุปกรณ์ต่าง ๆ เหล่านี้มีความจำเป็นในการใช้จะขึ้นอยู่กับเนื้อหาวิชาที่สอน

3. เนื่องจากชุดการเรียนรู้ถูกจัดสร้างขึ้นมาเพื่อการเรียนในแต่ละหัวข้อเรื่องของการเรียนการสอน ดังนั้นชุดการเรียนรู้ที่ดีจะช่วยทำให้

3.1 ประหยัดเวลา

3.2 การสอนเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

3.3 ประสิทธิภาพการเรียนการสอนดีขึ้น

3.4 ชุดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นโดยนักการศึกษาส่วนมากเป็นชุดการเรียนรู้ทางด้านวิชาพื้นฐาน จะทำให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น

จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า ชุดการเรียนรู้ที่ดีจะถูกสร้างขึ้นอย่างมีระบบ กล่าวคือ การกำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมเนื้อหาในการเรียน กิจกรรมการเรียน สื่อการสอนและการประเมินผล ต้องผ่านขั้นตอนการวิเคราะห์ ตรวจสอบ และแก้ไขอย่างถูกต้องก่อนนำไปใช้ ฉะนั้นชุดการเรียนรู้ที่ดีจึงสามารถที่จะช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหา หรือ ประสบการณ์ในการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้ดีกว่าการถ่ายทอดด้วยการบรรยาย และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการเรียนของตนเอง

จากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำชุดการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสวน สอบสวน การสอนประวัติศาสตร์ในวิชาสังคมศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดการเรียนรู้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะเห็นได้ว่า ความต้องการที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ใหม่เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นทั้งคนที่มีประสิทธิภาพ มีความสามารถ เป็นคนดี คนเก่ง จะต้องเริ่มที่ตัวนักเรียนก่อน และชุดการเรียนรู้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ เพราะชุดการเรียนรู้เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นอย่างมีระบบขั้นตอน ทำให้ลำดับการเรียนรู้ของผู้เรียนพัฒนาจากความรู้เบื้องต้นสู่ความรู้ที่ซับซ้อนขึ้น และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความสามารถของตนเองทั้งเป็นรายบุคคล และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนแบบนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ และช่วยให้ได้รับความรู้ไปในแนวเดียวกัน รู้จักการทำงานเป็นหมู่คณะ มีความรับผิดชอบร่วมกันคัดสรรใจในการทำงาน ทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน และจะเป็นพัฒนาการทางการศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป